އިންސާނީ ޙަޔާތަށް ތައުޙީދުގެ އަޤީދާއިން ކުރި ހެޔޮއަސަރު

ތައްޔާރުކުރީ:- ނިޒާމް ރަޝީދު

މުގައްދިމާ/އެބްސްޓްރެކްޓް

އިންސާނާ ފިޠުރީގޮތުން ހަދާލާ ދީނަށްލެނބިފައެވެ. އެކަމަކު މަރަން ބިރުގަތުމާއި، ރައްކާތެރިކަން ހޯދުން އެއީ ދެބުނެވިދާނެކަމުގައި ހަމައި އެކަމަށް ޚިޔާލުކުރުމާއި، ދެއްކެން:- الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް ހަޔާތް ނިމުމަކަށް ގެންދިޔާނުކަމަށް ދުކުރުމުގެ ވިސްނުމެވެ. މިފިކުރާއި ވިސްނުން އިންސާނާގެ ކިބައިން ދުރުކުރެވުނު ޒަރޫރީ {لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ} الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އިލާހަކު ނެތް. މިއަޤީދާއި މިތައުޙީދުގެ ބިންގަލެވެ.

އެމެރިކާން އެމެރިކާގެ މިދުނިޔޭގެ ހަޔާތާއި، މުދަލަކީ الله سبحانه وتعالى ގެ ބަރަކާތުން ލިބިދޭކަމުގައި ޤަބޫލުކުރާނަމަ މަރަން ބިރުގަތުމާއި، ރައްކާތެރިކަން ޤަބޫލުކުރުމުގައި ބަލައިގަން އުޅުމުގެ ވިސްނުން ފިޔަވައި ހިނގައިދާނެ. الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި ފުރާނަ ގެންދަވާނެ ފަރާތެއް ނެތްކަމަށް ޤަބޫލު ކުރާނަމަ މިހެން ހާސިލުކުރެވޭނީ ހަމަ ޤަބޫލުކުރުމުގެ ގޮތުން ބިރު ހިނގައިދާނެ.

އެއްވެސް ދީނެއް ޤަބޫލުނުކުރާ މިޒަމާނުގެ އަމިއްލައަށް މަރުވުމާއި، ބޮޑު ގޯސްވުންތަކަށް މުޖުތަމަޢުގައި ޢާއްމުކަން ހުރިކަމުގެ ހެކިތަކެއް ބޮޑުވަމުން ދާކަމެވެ. އެގޮތުން އެއް ބޮޑު މިސާލަކީ މިއީއެވެ.

"For the first time in history there is coming to maturity a generation of men and women who have no religion, and feel no need for one. They are content to ignore it. Also they are very unhappy, and the suicide rate is abnormally high"[1]

ތާރީޚުގައި ފުރަތަމަ ފަހަރަށް ދީނެއްގެ ބޭނުމެއްނުވާކަމަށް އިޙުސާސްވާ
އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން ބާލިޣުވެއްޖެއެވެ. އެބައިމީހުން އެއްވެސް ދީނަކަށް ބޭނުންވުމެއް ނުވޭ. އަދި އެބައި މީހުން
އުފާވެރިކަމެއް ނެތި ވަރަށްބޮޑު ހިތާމަވެރިކަމުގައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި އަމިއްލައަށް މަރުވުމުގެ
ނިސްބަތް އުޅެނީ ވަރަށްމަތީގައެވެ.

ވީމާ އިންސާނީ ޙަޔާތަށް ތައުޙީދުގެ އަޤީދާއިން އަސަރުކޮށްފައިވާ ގޮތް ވަރަށް ސާފުކޮށް އެނގެނީއެވެ. ވުމުން އިންސާނީ ޙަޔާތަށް ތައުޙީދުގެ އަޤީދާއިން ކުރި ހެޔޮއަސަރުގެ ކުރު ބަޔާނެއް ދެމެވެ.

މުހިންމު ބަސް:- ތައުޙީދު، ފިޠުރަތު، ޢަޤީދާ މިއެވެ.

ތަޢާރަފް:-

[1] -Towards understanding islama, - ސައްޔިދު އަބްދުالله މައުދޫދީ، ސަފްހާ 76 ގެ ހަވާލާ ބައްލަވާ

ތައުޙީދުގެ މާނައަކީ الله سبحانه وتعالى އެއްކައުވަންތަ ކުރުމެވެ. މިއީ އިސްލާމްދީނުގެ މައިގަނޑު މައުޟޫޢެވެ. އަދި މިއީ ކާއިނާތުގައިވާ ހުރިހާއެއްޗެއް ފަހުމްކޮށްދޭގޮތުން މަގުދައްކާ ޢަމުރަކެވެ. މިއީ މާއްދީ ކާމިލުބާއި، އަޚްލާޤީ އަދި ރޫޙާނީ ކަންކަން ތަރައްޤީކުރުމުގެ މައްޗަށް ބިނާވެފައިވާ ތަފާތު އަސާސްތަކެއް ހާގައި އެކުލެވޭ ނިޒާމީ ދީނެކެވެ.

ތައުޙީދުގެ އަސާސް ބިނާވެގެންވަނީ ރިވެތިކަމުގެ ކަލިމަތުގައެވެ. {لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ} މާނައަކީ:- الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އެހެން އިލާހަކުނުވެއެވެ. މައުބޫދީ ވުމަށްވާގޮތެއްވެއެވެ. "މިކަލިމައަކީ ކާފިރުކަމާއި ނުވަތަ މުޝްރިކު ކަމާއި، މުސްލިމުން ބަދަލުކުރާ ފަރަގުކުރާ ކަލިމައެވެ."[2] އަރަބިބަހުން މިވާ "އިލާހު" އަކީ ޢިބާދަތްކުރެވޭ އަޅުކަންވެވޭ އަޅުވެރިކަމުން އެހެން ދުވަހަކުވެރިކަމާއި ކަށިކަމުވަށް ޖަބަރުތުވަންތަ ފަރާތަކަށް ނިސްބަތްކުރެވޭ އިސްވެކެވެ. މުސްލިމުން އުޅެންވާނީ الله سبحانه وتعالى އަށްގަވާޅުވާ ގޮތަށެވެ. އެހެންނޫނަސް ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތް އެބައިމީހުނަށް ގެއްލިގެއިދާނެވެ.

މިކަލިމަގެއި ބަހުސްކުރެވޭނީ ތައުޙީދުގެ މަފްހޫމައި، އިންސާނީ ޚާއްޞަ ތައުޙީދުގެ އަޤީދާއިންކުރި ގެޓިއަސަރުގެ މައްޗަށެވެ. އަދި މިކަލިމާސް ޔާއްބައިކަ ދަފާފިޤީ[3] ކުރުންވެސް މިދިރާސާގެ މަޤްޞަދުތަކެއްގައި ހިމެނެއެވެ.

1- ތައުޙީދުގެ މާނައާއި، މަފްހޫމް

1.1- ބަހުގިމާނަ:-

ތައުޙީދު (التوحيد) މިބަހުގެ އަސްލަކީ ނުވަތަ މަސްދަރަކީ ވަޙްދަ (وحَّد) އެވެ. މީގެ މާނައަކީ الله سبحانه وتعالى އެއްކައުވަންތަ ކުރުމެވެ. އެކަލާނގެ ޛާތުފުޅާ ސިފަފުޅާ އެއްފަދަވެގެންވާ އެހެން އެއްޗެއް އެއްޗެހިންނާކަމަކާއި، އެކަލާނގެއަށް ބައިވެރިއަކު ނުވާކަމަށް އިޢުތިޤާދުކުރުމެވެ. ތައުޙީދު މިލަފްޒުގެ އަސްލަކީ (وحد) ވަޙްދަ މިއެވެ. ބަހުގެ ތަރިކުތަކުގައި ވާވު، ޙާއު، ދާލުއާއި ގެ އަސްލު ވާޙިދު ތަރިކުކުރަނީ އެއްކައުވަންތަކަމަށް މިއެވެ. ވީމާ ތައުޙީދުގެ މާނައަކީ އެއްކައުވަންތަކަމެވެ.[4]

ޢަރަބިން ބުނެވެއެވެ. ވާޙިދު (واحد) ވަޙްޙަދު (أحد) ވަވަޙްޙިދު (ووحد) ވަވަޙީދު (ووحيد) މިއިން ކޮންމެ ލަފްޒަކުން މުރާދަކުރެވޭ އެކަކު މިއެވެ. الله سبحانه وتعالى އެއްކައުވަންތަވުމަކީ އާއެވެ. މާނައަކީ އެއްވެސް ޝަރީކެއް އެކަލާނގެއާ އެއްފަދަވެގެންނުވާ ދެވަނައެއް އެއްވެސް ތަކަ ނުވަތަ ކާއިނާތުގައި ނެތުމެވެ.[5]

ޙަނަފީ މަޛްހަބުގެ އިލްމުވެރިންގެ މުތަކައި ބަހުގެ ޝަރްޢީ ތައުޙީދު މިލަފްޒުގެ ތަޢުރީފާސަތައް ޝަރުޢީކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. ފުރަތަމަގައި:- އެއްއެކަކާ އެއްފަދަ އެހެން އެއްޗެއްނެތުން. ދެވަނައީ:-

2- ކުރުދިރިޝް އަޙްމަދު ތަރުޖަމާ ކޮށްފައިވާ "Towards Understanding Islam" ފޮތުގެ އިސްލާމީކް ފައުންޑޭޝަން، ޞަފްޙާ 58

3- މަޤްޞަދު (motive)

4- منهج ابن حجر العسقلاني في العقيدة من خلال كتاب فتح الباري ޞަފްޙާ 209-210

5- ކުރީގެ ރިފަރަ

އެކައުވަންތަކަމުގައި ދެކުން ނުވަތަ ނިޔާކުރުން. ތިންވަނައީ:- ޢިލްމާއި އިޢުތިޤާދުގައި އެކައުވަންތަކަމުގައި ދެކުން. އެބަހީ އެއްކޮށް އާއްމުވާ އެކަން އެއްކޮށް ނުވާކަމުގައި ނިސްބަތްކޮށް ކުރުމެވެ. އަދި އެކަން އެއްކަލާއި އެއްވަރުދޮން ބައިވެރިކުރުމަށް ދެކޭގޮތުގެ ނުކުރުމެވެ.[6]

އިބްނު ފާރިސް ބަޔާންކުރައްވަނީ ނުވަތަ ބަސްމަފްހޫމުގައި ވިދާޅުވެފައިވާކަމަށް ތިޔައްވާތަކެއްވެއެވެ. ތައުޙީދުގެ މާނައީ "އިސްލާ ޢަޤީދާ ވާޙިދާ އަޙަދު އިޢުތިޤާދު ވާޙިދާ" އެބަހީ އެއްއަރުވާލި ދުވަހަކަށްއިސްތިކަމަށް ބަޔަކީގެ ވެރިގެދަކަން ހިފެހެއްޓުމާއި، އެއްއަރުވާލަކަށް ނުވާކަމަށް ހިތާހާރާސްތަކުން ބަޔަކީ ގޮތަން ނުވަތަ އިޢުތިޤާދުކުރުމެވެ. ވީމާ ތައުޙީދު މިބަހުގެ ދެމާނައެއްވެއެވެ. އެއްމާނައީ:- ތަޢާލާ އެކަލާނގެއް ޢަޤީދުން ނުވަތަ އެކުވެރިން ބެނގުވާލާއިތަކަށް ވަނީ ހަރަދުކުރުމުގެ އެކުވެން މިއެވެ. ދެވަނައީ:- އެއްކަލާ އެކީ އެކަށްކަމަށް ނުވަތަ އެކަށައަޅުއްވަމަށް އިޢުތިޤާދު ކުރުމެވެ. މިނިސްބަތް ވަނީ އެއްކަމުވަންތަ ކުރުމަށްވެ.[7]

އިސްތިޙާހުން ކުރުވުމުން ބަހުގެ މާނަތަކަށް ބަލާއިރު ދިވެހި ބަހުން މިލަފްޒު އެކަމު ގޮތުގައި ތަފްޞީލު އެކަށަވަންތަ މިއެވެ. ނުވަތަ އެކަށަވަންތަ ކަމުގެ އަޤީދާއެވެ. ދިވެހިބަހުން އާދަމުކަން ބޯޅުތަކަށް ފަރުން މިދުވަސްވި އެކަށަވަންތަ ކަމުގެ އަޤީދާ މިހެންވެ. އަރަބަޅ ބަހުގެ އިސްވެ ބަހާރުންކުރުވުން މާނައިކަން ބަލާއިރުވެސް ތައުޙީދު (التوحيد) މިބަހުގެ މާނައަކީ އެކަށަވަންތަ ކަން އަގުން އެބައުޅެވެ.

1.2 – އިސްތިލާޙީ ގޮތުގައި ތަޢުރީފު މާނަ/މަފްހޫމް:-

އާންމުމާނައަކީ ބަލާއިރު ތައުޙީދަކީ ހިތުގެ އަމަލުތަކާއިދެގޮތުން ވާކަމެއް. އަދި ހައްސަވާނައަށް ބަލާއިރު އިޢުތިޤާދުކުރުވުމި ވަޙީ ހައްސަ އިލާހުއް އުޅުނުގެ މާނައިގައިވެ. މިއީ ތައުޙީދުގެ މަސްޢަލަތަކެ ޚާއްޞު މާނައެވެ. އެމާނައީ ޙާޟިރުގައި ނުވަތަ الله سبحانه وتعالى ޙައްޤުކުރުވި އެކަށަވަންތަ ކުރުމެވެ. އިސްމުތަކުގައާއި، ސިފަތަކުގައާއި، ޢަމަލުތަކުގައި އެކަށަވަންތަ ކުރުމެވެ. އެކަލާނގެ ޚާއްޞާ ޙައްޤު އެހެން އިލާހަކަށްވާގޮތަކާއި، އެކަލާނގެއާ އެއްވަރުދޮށް ނުވާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވާކަމަށް ޤަބޫލުކުރުން އެކަށަވަންތަކުރުމެވެ.[8]

ޝާމީ އަޤީދަތިޔާއި، ޢަބްދުއްސަލާމާއި، މުޙައްމަދު ބިން ޚަސަން އަލްސަބޫރީގެ ފަތުލުގައި ތައުޙީދަކީ الله سبحانه وتعالى އަށް ޝަރީޢަތުން އެކަށަވަންތަ، އެކަލާނގެއާ އެއްވަރުދޮން އެއްޗެއް އެއްޗެއްނުވާ އެކަލާނގެ ޙައްޤު އިލާހެއްކަން އިޢުތިޤާދުކުރުމެވެ. ތައުޙީދު ޤަބޫލުކުރުމެވެ.[9]

[6] – جهود علماء الحنفية في إبطال عقائد القبورية ސަފްޙާ 84

[7] – علم التوحيد عند أهل السنة والجماعة – المباديء والمقدمات ސަފްޙާ 75

[8] - ކުރީގެ ހަވާލާ

[9] - ހަވާލާ 6 ސަފްޙާ 87-88

ޢަޤީދާގެ ތަފުސީރުގައި ވާހަކަދައްކަވައިފައި ތަފުސީރުކުރައްވާ ﷲ سبحانه وتعالى ދެއްކެވި އެއްޗެއް
ފަރާތުން ބަލާފައި ގޮތްތަކަށް ބަދުހިލާށް ރަސޫލުﷲ ގެ ހަދީޘުގައި އެކަމަށް ގެނައުމުގެ ސަރަހައްދު
އެކަށީގެންވާ ގޮތުގައި އެކަމުގެ ބަލާފައި ގާތުކުރެވޭނެ.[10]

ހާފިޒު އިބްނު ޙަޖަރު 7 ބައިގައިވާ ފަދަ ފިޤްހީގެ ޢަޤީދާގެ ޙަޤީޤަތް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ.
އެއިގެ ތެރޭގައި ދެއްވާ ދަލީލުތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ.

ތަފުސީރުކުރުމުގެ އިސްލާމީ ޢަޤީދާއަށް ބަޔާންކުރެވޭ "بنفي للتشبيه والتعطيل" މިއެވެ. ހާފިޒު
ޢަޤީދާގެ ޝަރީޢަތުގައި، ސިފަތްތަކުގައި، ބަޔާންކުރެވޭ އެއްޗަކީ އެބަސް މިސާލުތަކާ، ބަދަލު ގެންނަންވާނެ
ކަމެއްވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ.[11]

"الشهادة بأنه إله واحد" ހާފިޒު ޢަޤީދާގައި އެއްކަމަށްވާ ދަލީލަކީ ގަބޫލުކުރުމެވެ. މިއަދުވެސް
"الشهادة أن لا إله إلا الله"/ ﷲ سبحانه وتعالى ވަޙީގައި އެކަން ދަލީލު ބަޔާންކަމަށް ބަޔާންކުރެވޭނެއެވެ.
މިހެންނަމަ. އެއީ ﷲ سبحانه وتعالى ވަޙީގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ގޮތެވެ. {إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ
قُلُوبُهُمْ مُنْكِرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ} ހާފިޒު:- ތިޔަބައިމީހުންގެ إله އަކީ، އެއްކައުވަންތަ إله އެވެ. ފަހެ، آخرة
އަށް إيمان ނުވާ މީހުންނަކީ، އެމީހުންގެ ހިތްތަކީ އެކަމަށް إنكار ކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނީ
ބޮޑާވެގެންވާ ބަޔެކެވެ.[12] މިއާޔަތުގެ ތަފުސީރުގައި އިބްނު ކަޝީރު ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. ﷲ سبحانه وتعالى
މިއީ ޢަޤީދާގައި ޢަޤީދާގެ ވަޙީގައި އެކަން ދަލީލުކަމަށް ބަޔާންކަމާއި، އެއްކަމަށްވާ ދަލީލު
ޢަޤީދާގެކަން އަދަބުގެންނަން އެކަމަށް ޤަބޫލުކުރައްވާފައެވެ. މިކަން ހާފިޒުމީ ސިފަތްތަކުގެ ހިތްތަށް
މިކަން ބޮޑުކަމެއްވެ.[13]

މިއާ ޝަރީޢަތް އިސްތިޤާމަތުގައި ޢަޤީދާގައި ހަދީޘްތައްގައި، ސަޙާބީންގެ، އަހުލުއްސުންނަތުގެ ﷲ
سبحانه وتعالى އެއްކައުވަންތަ ކުރެއްވުމަށް އެއްބަސް ބާރުގަދަކުރެއްވި. އެކަން އިޖުމާޢުކަން ބަޔާންކަ
ހަދީޘްތައްގައި، ސަޙާބީންގެ، އަހުލުއްސުންނަތުގެ އެކަމަށް އެއްކަމަށްވާ ދަލީލުކަމަށް ބަޔާންކަމާ ޢަޤީދާ
ނުވަތަ އިޖުމާޢު ނުވަތަ ގާތުކުރެވޭނެ ބަޔާންކުރެވޭ.

10- ޢަޤީދާގެ ތަފުސީރު ސަފްޙާ 64
11- منهج ابن حجر العسقلاني في العقيدة من خلال كتاب فتح الباري ސަފްޙާ 213
12- سورة النحل 22
13- منهج ابن حجر العسقلاني في العقيدة من خلال كتاب فتح الباري ސަފްޙާ 223- 224

2 - އިސްލާމްދީނުގައި ތައުޙީދުގެ މުހިންމުކަން

2.1 - ތައުޙީދަކީ އިސްލާމްދީނުގެ މައިބިނާ

{لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ} މިކަލިމައަކީ އިސްލާމްދީނުގެ މައިބިނާއެވެ. މިކަލިމައިގައި ދެފަރާތެއް ނުވަތަ ދެކަމެއް ވެއެވެ. އެއްކަމަކީ ނަފީއެވެ. އަނެއްކަމަކީ އިޘްބާތެވެ.

{ނަފީމިތަނުގައި އިޝާރާތްކުރަނީ ޙައްޤާއި އިދިކޮޅު ކަންތައް އެއްކޮށެވެ. އެހެން ޢިބާދަތްތަކުގެ ބާރުނަމަ ޖާހިލުކަމެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. {فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ} މާނައީ:- ދަންނާ، الله މެނުވީ إله އަކު ނުވާކަން ކަށަވަރުން ދެނެގަންނާށެވެ.[14] އެހެން އާދަތުގައި އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާ އަނެއްއާޔަތުގައިވެއެވެ. {إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ} މާނައީ:- އެއުރެން ދަނެގެން، حق އަށް ހެކިދިން މީހުން މެނުވީއެވެ.[15] މިތަނުގައިވާ شَهِدَ بِالْحَقِّ ގެ މުރާދަކީ الله سبحانه وتعالى ޙައްޤުވާ މިންވަރެވެ. އަދި وَهُمْ يَعْلَمُونَ ގެ މުރާދަކީ ހިތުތަކުން މާނައީ އެބައިމީހުންގެ ދުލުތަކުން ކިޔާ ނުވަތަ ބުނާ ބަސްތަކެވެ. ޞަޙީޙު މުސްލިމުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަދީޘްފުޅުގައިވެއެވެ. {مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ} މާނައީ:- الله سبحانه وتعالى ޙައްޤުވާ އިލާހަކަށް ނުވާކަން ދެނެގެން އެމީހަކު މަރުވެއްޖެނަމަ އެމީހަކު ސުވަރުގެ ވަންނާނެއެވެ.[16]}[17]

{لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ} މިކަލިމައިގައި މިވާ އިޘްބާތާއި ނަފީއަކީ، الله سبحانه وتعالى ޙައްޤުވާ އެކަނިޙަޤީޤީކަމާއި އަޅުކަން ކުރުން ނަފީކުރުމާއި، الله سبحانه وتعالى ގެ އެއްކަލާނގެކަމާއި، އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ޝަރީކަކު ބައިވެރިއަކު ނުވާކަމަށް އިޘްބާތުކުރުމެވެ.[18] الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. {ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ} މާނައީ:- އެއީ، ހަމަކަށަވަރުން، الله އީ، حق ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި، އެއުރެން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކީ، އެއީ باطل ތަކެއްޗެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله އީ، އެންމެމަތިވެރި، އެންމެ عظمة ވެރި ރަސްކަލާނގެއެވެ.[19]

ވީމާ މިތަނުގައި މިވާ ނަފީއަކީ ޙައްޤާއި އިދިކޮޅު ކަންތައް އެއްކޮށެވެ. އެގޮތުން ބޮޑެތި ބާޠިލާއި، ޝިރުކާއި، ކުފުރާއި، ޖާހިލިއްޔަތާއި، ބާޠިލް އިލާހުތައް، ހައްދަން ފަސާދައާ ކަންތައްތަކެވެ. ޝިރުކަކީ އިންސާނާ ފަނާކޮށްލަދޭ ކަމެއްކަމުން ހުރިހާ ފަސާދައާ ކަމެކެވެ. ވުމުން ހިކާވުން އެކަލާނގެ ނަހީކުރައްވާފައިވެއެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ} މާނައީ:- އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ގިނަގުނަ ހިތުހަމަނުޖެހުމުން ދުރުހެލިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން،

---

[14]- سورة محمد 19

[15]- سورة الزخرف 86

[16]- ޞަޙީޙު މުސްލިމް 26 (ر)

[17]– منهج لصلاح الأمة افي العقيدة والمنهج والسلوك ޞަފްޙާ 236

[18]– مئتا سؤال وجواب في العقيدة الإسلامية المسمى (أعلام السنة المنشورة) لونان ޞަފްޙާ 8 ސުވާލު 18

[19]- سورة الحج 62

ބައެއް ހީއަކީ ފާފައެކެވެ.[20] މިތަންތަނުގައި މިވާ އިޝާރާތަކީ ﷲ سبحانه وتعالى އަކީ ބަލަހައި ބަލަހައްޓަވާ،
މަޚުލޫޤާތާ އިންސާނާއަށް ހުރިހާ ކަމެއް މިންވަރުކުރައްވާ އަބަދުންދުމުގެންވާ، އިސްލާމް ދީނުގެންނާ
ނިމުމެއްނުވާ އިލާހުކަމުގައި، ދުނިޔޭގައި ރައްވާފައިވާ ހުރިހާއެއްޗެއް މިލްކުވެވޮޑިގެންވާ އެކަލާނގެއަށް
ކަމުގައި، މުޅިކައިނާތުގައި އަދި ކައުންޓުގައިވާހުރިހާ އެއްޗެއް އުފެއްދެވީ އެކަލާނގެކަމުގައި، ޚާއްޞަ
ބަޔާނުކޮށްވާއި، އިލާހަކީ އެކަލާނގެ، ދުނިޔޭގައި ހިނގާހުރިހާކަމެއް އިންތިޒާމުކުރައްވަނީ ހިނގާ ކަންކަން
ކަމުގައި ޤަބޫލުކުރުން ސާބިތުކުރުމެވެ.[21]

މިކަލިމައަކީ އިސްލާމް ދީނުގެ އަސާސްތަކުގެތެރެއިން އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ. ހެދުނުގައި ބިނާކުރެވިފައިން
މިއީ ދީނުގެ މައިބިނާއެވެ. މިކަން އެނގެނީ النبي ﷺ ގެ ޙަދީޘްޝަރީފުންނެވެ. {بُنِيَ الإِسْلاَمُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةُ
أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَإِقَامُ الصَّلاَةِ وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ وَصَوْمُ رَمَضَانَ وَحَجُّ الْبَيْتِ} މާނައީ:- އިސްލާމް ދީން
ބިނާވެގެންވަނީ ފަސްކަމެއްގެ މައްޗަށެވެ. އެއީ ﷲ سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އިލާހަކުނުވާކަމުގައި،
މުޙައްމަދުގެފުޅަކީ ﷲ ގެ ރަސޫލާކަމަށް އަޅުގަދަވުމާއި، ނަމާދު ޤާއިމުކުރުމާއި، ޒަކާތްދިނުމާއި،
ރަމަޟާންމަހު ރޯދަހިފުމާއި، ގެފުޅަށްގޮސް ޙައްޖުކުރުމެވެ.[22]

---

[20]– سورة الحجرات 12

[21]– {وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (60) وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ (61) اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ} سورة العنكبوت 62- 60 މާނައީ:- ދިރޭތަކެތީގެ ތެރެއިން އެ އެއްޗެއްގެ رزق ދިނުމަށްވުރެން ކުޅަދާނަވުގެންވާ ހިތަށް ހިތަށް ވާއެއްޗި ވޭއްޗެއް؟ ދެ ތަކެއްޗަކާއި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް رزق ދެއްވަނީ ﷲ އެވެ. އެކަލާނގެއެވެ، އޭނާއަކީ އައްސަމީޢުގެ ނަމާ، އޭނާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. |61| ހަމަކަށަވަރުން، އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވި، އިރާއި، ހަނދު خدمة ތެރިކުރެއްވީ ކާކު، އެމީހުން ކިޔާނެ (އެބަހީ: مشرك ން ކިޔާނެ) ކަލާނގެ ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން، އެމީހުން ﷲ އާ ދުރުކުރެވިގެންދާނީ ކިހިނެއް. ވީމާ، އެމީހުން حق ން އެއްކިބާވެގެން ކޮންފަރާތަކަށް ހޯއްދަވާ؟ |62| ﷲ، އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން އިރާދަކުރައްވާ އަޅަކަށް رزق ތަނަވަސްކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ (އިރާދަކުރައްވާ) އަޅަކަށް (رزق) ދަތިކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ އީ، ކޮންމެ ކަމެއް މެނުވީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

{إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا} سورة مريم 96 މާނައީ:- ހަމަކަށަވަރުން، إيمان ވެ صالح عمل ތަށް ކުރިމީހުން (ދަންނާށެވެ!) رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ، އެމީހުންނަށް ލޯބިވެރިކަން ލައްވާނެއެވެ.

{كُلًّا نُمِدُّ هَؤُلَاءِ وَهَؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا () انْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَلَلْآخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا} سورة الإسراء 21-20 މާނައީ:- |20| ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ދެއްވާ ދެއްވުންތަކުން މިބައިމީހުންނާއި އެބައިމީހުންނާއި، އަންހެނުންނާއި، ފިރިހެނުންނަށް ކަލޭގެފާނުގެ ދެއްވުން. ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ދެއްވާ ދެއްވުމަކީ، މަނާކުރެވޭ އެއްޗެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. |21| ފިޔަވަޅުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އެމީހުންކުރެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށްވުރެ މާތްކުރެއްވީ ކިހިނެއްތޯ ބައްލަވާށެވެ! ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ދަރަޖައިގެ މަތިން آخرة މާބޮޑެވެ. އަދި މާތްކުރެއްވުމުގެ ގޮތުންވެސް މާބޮޑުވެއެވެ.

{وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أُكُلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ () وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ} سورة الأنعام 142-141 މާނައީ:- އެކަލާނގެއީ، ފޮތިގަނޑު ވަރުގަދަކޮށް، ވަރުގަދަނުކޮށް ހުރި ބަގީޗާތަކާއި، ކަދުރުގަހާއި، ދަނޑުވެރިކަމާ، ކާއެތި ތަފާތުވާގޮތުގެ حال، ކަރުދަނކާއި، ރުމާނާއި، އެއްގޮތްވާގޮތުގެ ބޮޑުވާ ނޫނިއްޔާ حال ގައި، ޚަލްޤުކުރެއްވި އެކަލާނގެއެވެ. އެ ގަސްގަހުގެ މޭވާ ހޭދަވުމުން، އެ މޭވާއިން ކާން ކެއްކަމުގެ ހަޤަށް! އަދި ބިންނައްޓާ ދުވަހުން، އޭގެ زكاة ދޭށެވެ! އަދި ކާބޯތަކުން إسراف ނުކުރާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، إسراف ކުރާ މީހުންނަށް އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. |142| އަދި نعم ސޫފާގެ ތެރެއިން، ބޮޑެތި އުޅަނދު އުފުލާ ހައިވާނާއި، އަދި (އެކަމަކު ކުޑަނަމަވެސް ނޫވާ) ބިމަކުން ދިޔާތް، އެކަލާނގެ އުފެއްދެވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް ﷲ ދެއްވި ރިޒުގުން ތިޔަބައިމީހުން ކާށެވެ! އަދި شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް، ތިޔަބައިމީހުން تبع ނުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އޭ شيطان އަކީ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކަނޑައެޅި ބާރުގަދަ عداوة ތެރިއެކެވެ.

[22]- ޞަޙީޙުލްބުޚާރީ 2609 ޙަދީޘް 40 ހަދީޘް 4 ސަރީޙު ދަރުސްއާވާ.

2.2 - {لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ} މިކަލިމައިގެ މާނަ:-

ފުރަތަމަ ވިދާޅުވިކަމަށް ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. ތައުހީދުގެ ކަލިމައަކީ {لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ} މިބަސްކޮޅެވެ. އަދި މިއީ އުމުރަކީ އިސްލާމްދީނަކަށް ނުވަތަ ނޫންކަން ހުކުމްކުރާ ތަޢުލީމުކޮށްދެއެވެ.[23]

މިކަލިމައިގެ މާނައަކީ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި ޙައްޤުގޮތުގައި އަޅުކަންވާ، ޝަރީކަކު ބައިވެރިޔަކު ނުވާ ކަލާނގެ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި ވާގެންނުވާނެއެވެ. މިކަލިމައިގެ ތަޙްޤީގައި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ޙައްޤުގޮތުގައި އަޅުކަންވާ އިލާހުކަމުގެ ހުރިހާ ސިފަތަކެއް ނަފީކޮށް، ތަޢުލީމްދޭ ފިޔަވައި އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތުގައި ބާތިލުކަމުގެ ކަންތައްތަކެއް ނުވާ ހުރިހާ ކަމެއް ދޫކޮށް އެއީ އެކަލާނގެ ޝަރުތުތައް ފުރިހަމަ ކުރުމެވެ.[24]

ބަންދާ މިކަލިމައިގެ މާނަ ވިދާޅުވެދެއްވާފައިވަނީ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި މަޢުބޫދުވާ އެހެން އިލާހަކު ނުވާކަމުގައި، އިބާދަތްކުރާ ފިޔަވައި އިލާހުކަމެއް ނުވާކަމުގައި، އިބާދަތްކުރާ ފިޔަވައި ހައްދުފުޅުގެ ކަލާނގެ ނުވާކަމުގައި ކަމެއް އަށް ނިޔަތްކުރުން މިއީ މިކަލިމައިގެ މާނަކަމުގައެވެ.

އެއީ الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާ އަންގަވާފައިވާ ގޮތުގައިވެއެވެ.[25]

އެއްކަލަކުން ބަލައިރު މިކަލިމައަށް ހެއްދެވުމުގައި ވެއެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބަކީ މުއުމިނުންނަށް

އެދިހުރެގެ އެދުމާއި ގުޅުމާއި ސުވާލު الله سبحانه وتعالى އަންގަވާފައިވާ ގޮތަށް ބަޔައްޔިނުކޮށް ބަޔައްދަރައި

އެކަމަށް ޝަރުޢުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އިންސާނާގެ ހިތްތަކުގެ ހުރިހާކަމެއްގައެވެ. އެއީ ޖާޚި ދުނިޔެއުން، ޝާއިލި

ގޮތުން، އިޙްތިރާމި ގޮތުން، ސުލޫކު، އަޚްލާޤު، އިޤްތިޞާދު، ސިޔާސީ، ތަޢުލީމީ، ފަރުދީ ކަންކަންކުރުމުގައި

ވިދަސްވެއެވެ.

2.3 – الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަމުން މަނާވުން

{لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ} މިކަލިމަ ނުވަތަ ތައުހީދު އިންސާނާ ހައްދަވައި ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަމުން މިންޖަހައި

ދީނުގެ ދިނުން ތަބާވުމަށް އިންސާނާއަށް މަގުދައްކައެވެ. އަދި އެއްވެސް މީހަކު މައްޗަށް ދޮށީވެގެންމެ

ބައިވެރިކުރުމަށް ހުއްދައްނުކުރެއެވެ. އިންސާނާ ހަލާކުކުރާ އިޝާރާތަކީ ހިތާ އަޅުވެރިކަމުން

އިންސާނާ މިންޖަހައި ދޫކޮށް ހަމައެކަނި ޖާހިލުވެރިކަމުގެ އިޝާރަން އަޅުކަން ކުރުމަށް ސަބަބެއް ނުކުރާނެއެވެ.

---

[23]– جهود المالكية في تقرير توحيد العبادة ސަފްހާ 51

[24]– معني لاإله إلا الله ومقتضاها وآثارها في الفرد والمجتمع ދުކްތޫރު ސާލިހު ބިން އަބްދުﷲ ބިން ފައުޒާން ސަފްހާ 20

[25]– مجموع فتاوى ومقالات الشيخ ابن باز 7/ 45 {ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ} الحج:62 މާނައީ:- އެއީ، ހަމަކަށަވަރުން، اللَّه އީ، حق ވެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި، އެއުރެން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކީ، އެއީ باطل ތަކެއްޗެވެ. {وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ} المؤمنون:117 މާނައީ:- اللَّه އާއެކު އެހެން إله އަކަށް އަޅުކަންކޮށްފިމީހާ މިހެން، އެކަމުގެ މައްޗަށް އެއިރުގެ (ހިތާރު) އެއްވެސް دليل އެއް ނުވެއެވެ. ފަހެ، އޭނާއާއި ހިސާބު ބެއްލެވުން ވާނީ ރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، كافر ންނަށް ނުވެރިނުވެވެ. {وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لا إِلَهَ إِلا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ} البقرة:163 މާނައީ:- އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަލާނގެއީ، އެއްކަލާނގެ ބަޔަކު ނެތެވެ. އޭނާގެ ފިޔަވައި إله އެއް ނުވެއެވެ. އެއީ رحمن ވަންތަ رحيم ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. {وَمَا أُمِرُوا إِلا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ} البينة:5 މާނައީ:- އަދި ފުރަތަމަ ދީނަށް باطل ދީން އެއްކިބާވެވޮޑިގެން، اللَّه އަށް އަޅުކަން خالص ކޮށް حال، اللَّه އަށް އަޅުކަންކުރުމަށް،

ޚާލިޤުވަންތަ މަޢުބޫދުވެވޭ ހަމައެކަނި الله سبحانه وتعالى އަޅުވެރިވުން ހުއްދަކުރައްވައި އެކަން ފަރުޟުކުރައްވާ އަޅުވެރިވުން މަނާކުރަނީ ތަޢުރީފުވޭ. އަދި އިންސާނާގެ ބުއްދި ހުކުރެވޭގޮތަށް، ވަރުގަދަކަމާއި، ވިސްނުންތެރިކަން ވެސް ތަޢުރީފުވޭ. އިންސާނާގެ ސަލާމަތު ޖެއްސެވުމާއި، ނިކަމެތިކަންކޮށް ދިރިއުޅުން މަނާކުރަނީވެސް ތަޢުރީފުވޭ. އަދި الله سبحانه وتعالى އަށް ތަޢުރީފުކުރުމަކީ ފިލުވުން [illegible] އިންސާނާގެ ހަޔާތު ސަލާމަތްކުރަނީ.[26]

الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާ އަންގަވާފައިވެއެވެ. {قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا} މާނައީ:- ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު ވާކަންކަމަކީ، ތިޔަބައިމީހުންނާފަދަ آدم ގެދަރިއަކު ކަމުގައެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وحى އިއްވަވަނީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ إله އަކީ، އެއް إله ކަމުގައެވެ. ފަހެ، އެމީހެއްގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއާ ބައްދަލުވުމަށް އުއްމީދުކުރާ (ދަންނަވާށެވެ!) ފަހެ، އެމީހާ صالح عمل ން عمل ކުރާހުށިކަމެވެ! އަދި އެމީހާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި، އެއްވެސްމީހަކު ބައިވެރި ނުކުރާހުށިކަމެވެ.[27]

ގަދައަމުރުން އަންގަވައި الله سبحانه وتعالى އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ކަމަކީ ތައުޙީދެވެ. އަދި އެންމެ ގަދައަމުރުން الله سبحانه وتعالى މަނާކުރައްވާފައިވާކަމަކީ ޝިރުކެވެ. އެކަލާނގެ ޚަލްޤުތަކުން [illegible] ޖިންނި ޚަލްޤުކުރައްވާފައިވަނީ އަޅުކަމަށްޓަކައެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާ އަންގަވާފައިވެއެވެ. {وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ} މާނައީ:- ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ނޫނީ، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖިންނީންނާއި، އިންސީން ނުހައްދަވަމެވެ.[28]

ހާފިޡު އިބްނުކަޘީރު މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. މިއާޔަތުގެ މާނައަކީ، ތަޙްޤީޤުތަކުން ހައްދަވާފައިވަނީ ހަމައެކަނި الله سبحانه وتعالى އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށެވެ. އެކަމަށް ކިޔަމަން ގެންދިޔާއަށް ޘަވާބު ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަމާ އިންކާރުކުރާމީހާއަށް ގަދަފަދަ ޢަޛާބު ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އަހަރެމެންނަށް ފަރުޟުކުރައްވާފައިމިވަނީ الله سبحانه وتعالى އަށް އަހަރެމެން ޢިބާދަތްކުރުމާއި ނުވާކަމާއި، އަހަރެމެންނީ ހުރިހާ ސިފައެއްގައިވެސް އެކަލާނގެއަށް މުޚްލިޞްވެގެންނާ ނިކަމެތި ބައްޔަކަމުގައި، އަހަރެމެން ޚަލްޤުކުރައްވައި ރިޒުޤުދެއްވަނީ އެކަލާނގެކަމެވެ.[29]

ވީމާ ޝައްކެއްނުވާފަދައިން އަހަރެމެންނަށް އެނގެންދަނީ އިންސާނާ الله سبحانه وتعالى ހެއްދެވީ އެހެންފަރާތަކަށް މަޢުބޫދުވުމެއް ނުވާކަމާއި، އަހަރެމެންގެ ހަޔާތުގެ މަޤްޞަދަކީ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމެވެ.

[26]- ޝޫސްރު ތަރުސާމީގެ حقيقة التوحيد ސަފްހާ 80

[27]- سورة الكهف 110

[28]- سورة الذاريات 56

[29]- عناية العلماء بكتاب التوحيد للشيخ محمد بن عبد الوهاب ސަފްހާ 6

2.4 - ތައުޙީދާ އިންސާނީ ދިރިއުޅުމަށް މަގުދައްކައިދޭ ޝަރީޢަތަކަށްވުން

އިސްލާމްދީނަކީ އަސްލަކީ އަދި އަސާސަކީ ތައުޙީދެވެ. ޝަހާދަތުގެ ދެކަލިމައަކީ ބާއްޖަވެރިކަމުގެ މަގެވެ. އެއަޅުވެރިކަން ތަކައި ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތް، ސުވަރުގެއާއިނަރަކަ، އުފެއްދެވުނީވެސް މިސަބަބަށްޓަކައެވެ. އެއީ ހުރިހާ ނަބީބޭކަލުންނާއި ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ދަޢުވާތެވެ. އެއީ އެއަށް ބަރާސްލާކުރާ ތަޢުޙީދުގެ ކަލިމައެވެ.[30]

ނަބީބޭކަލުން މިގޮތައިލައްވިގޮތައި ލައްވަވުމުގައި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި، އިންސާނީ ދިރިއުޅުމުގެ މަންހަޖު ހިމެނިގެންވެއެވެ.

4- ތައުޙީދުގެ ސަބަބުން އިންސާނާގެ ހާލަތަށް ކުރި ހެޔޮ އަސަރު

4.1 – ޝަރުޢީގޮތުންނާއި، ރޫޙާނީ ގޮތުން

4.1.1 – ނަފުސަށް ޤޫވަތް ލިބިދިނުން

ޙަސަނުލް ބަޞްރީގެ ތައުޙީދުގެ ހަޤީޤަތު މިފޮތުގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ.[31] ތައުޙީދަކީ އިންސާނާގެ ނަފުސަށް ވަރަށް ބޮޑު ހަމަޖެހުން ގެނެސްދޭ ކަމެކެވެ. ތައުޙީދަކީ އިންސާނާއަށް އުންމީދުތަކާއި، ނަފުސަށް އިތުބާރާއި، ހަޤީޤަތްކަމާއި ގެނެސްދޭ، ހަރުދަނާކަން ގެނެސްދޭ، ކާމިޔާބުކަން ގެނެސްދޭ، ހަމަޖެހުން ގެނެސްދޭ، ވަރުބަދަލުއްވާލަ ސާބިތުކަމުގެ ގެނެސްދޭ، ހިތްސާބިތުކަމާއި، ކާމިޔާބުކަން ދެމެހެއްޓެން ވަރު ސާބިތުކަމުގެ ލިބިދޭ ކަމެކެވެ.

الله سبحانه وتعالى އަށް ޔަޤީންކުރުމުން އިންސާނާއަށް އިތުރު ބާރުވެރިކަމެއް ލިބިގެންދެއެވެ. ހަމައެކަނި ޔަޤީން ރައްކާތެރިކަން އެދުން މަސްހުނުއެވެ. އަދި އޭނާ އޭނާގެ ހިތް ހާލިދުވަސްތަ الله سبحانه وتعالى އަށް ކުރިމަތިކުރާ ހާލަތުތަކެވެ. އެކަލާނގެ ހަޔާތުގެ މަގުދައްކަވައިދެއެވެ. އެކަލާނގެއަށް އިއްތިމާދުކުރުމަށްވެ. އެހެން ފަރާތްތަކުން ބިރުވެރިކަމާ ކަންފުޅާލުން ހުދުދަމާ ނުކުރެއެވެ. ހެޔޮކަމާ އެކަލާނގެ ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތަކަށް ގެންބަސްނުދާނެ މަގުތައް ނެތެވެ. ހިތްމަތާއި ޤުދުރަތުގެ ހާލަތުގައި الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތެއްގައި އާންމުގެ ބަލާ ފަރުވާލައި ދެނެގަތުން ހުއްޓެވެ. އިބްނު ޢައްބާސް النبي ﷺ ގެ މިބަސްފުޅު ޝަރީޢަތްކަމުގައި ހުށަހަޅާކުރެއެވެ. "ތަންނަވަސްކަމާ الله سبحانه وتعالى އަށް ތަންނަވަސްވާށެވެ. މަދުތަން އުނދަގޫ الله سبحانه وتعالى ގެ ޙަޟްރަތުގައި މަދުތަން އުނދަގޫވާނެ." الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރެއްވެވިއެވެ. {وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ} މާނައީ:- އަދި الله ތިބާއަށް ގެއްލުމެއް ދެއްވައިފިކަމަށްވާނަމަ، އެކަލާނގެ ފިޔަވާ، އެކަން ފިލުވާލެވޭނެ އެހެން ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަމުގެ ހެޔޮކަމަކާ ދިމާކުރެއްވުމަށް އިރާދަކުރެއްވިނަމަ، އެކަލާނގެ فضل ވަންހަކަން އަނބުރާ ރައްދުކުރެވޭނެ ފަރާތެއް ނުވެތެވެ. އެ فضل ވަންހަކަން އެކަލާނގެ ޢަޅުތަކުން،

30– جهود المالكية في تقرير توحيد العبادة ސަފްޙާ 59

31– حقيقة التوحيد ސަފްޙާ 84

އެކަލާނގެ ޙަޔާތުގެ ތެރެއިން، އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުއްވި މިހާކަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ، ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحيم ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.[32]

އެއްކަމުވަންތަ ކަން ޤަބޫލުކުރުމުން އިންސާނާ ނަފްސަށް ގަދަކަން ނުވަތަ ޤުއްވަތު ލިބޭކަން ދަލާލަތު ކުރާ ޣައިރު މުސްލިމުންގެ ލިޔުންތެރިން ނަކަލު ކޮށްފާނަމެވެ.

" In this uncompromising monotheism, with its simple and enthusiastic faith in the supreme rule of a transcendent being, lies the chief strength of Islam. Its adherents enjoy a consciousness of contentment and resignation unknown among followers of most creeds."[33]

އިސްލާމްދީނުގެ ޤުއްވަތުގެ އަސާސް ތައުޙީދު މިޔާ ހަމަ އަދި އެހާއެއްގޮތަށް އެކަން އެއްކޮޅުއްނުވާ އަދި އެހާމެ އާދައިގެ އަދި އެއްކަލާނގެވަންތަ ކަން ޤަބޫލުކުރާ މަޚްލޫޤު އުސޫލުގައެވެ. މިތަޢުލީމުން އުފެދޭ ނަފްސާނީ ގަދަކަމެވެ. އަދި ހާއްސަ ފޮނުވާލެވުން ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަމަކީ މިއަދާ ހަމަ މިހުން ދަންނަކަމުގެ ނަފްސާނީ.

މިއިބާރާތުން ސާފުވަނީ އިސްލާމީ ތައުޙީދަކީ ނަފްސަށް ގަދަކަން ދެއްވާ އެއް އެއްގޮތަށް އުފެދޭ ތަރުހީބުގެ ބަރަކާތްތަކެވެ.

4.1.2 – ނަފުސްގެމަށްޓަކަން ނިޔާއީ އިތުބާރުކާއި، ރަޤީނުކަމާއި އުފާވުން

ތައުޙީދުގެ ކަލިމައަށް އީމާންވާ މީހާގެ އަޚްލާޤަށް ރައްބާނީ ވަންތަ ކަލަރު ހަމައެކަނި الله سبحانه وتعالى އެވެ. އެދުން ރައްބާނީ ނުވާކަމުގެ އިޙްސާސްވެއެވެ. އަދި ހުރިހާ ބަދަލުތަކެއް މިދުނިޔޭގެ ނަފުސްތަކުގައި އެކަލާނގެއަށް ކަމުގެ އިޙްސާސްވެއެވެ. ފަހުން ތަނާ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެންކަލާނގެއަކަށް މިހާކަން ފައިދާއެއްވެސް އަދި ގެއްލުމެއްވެސް ނުދެވޭނެކަމުގެ، ތަނާގެ ބޭނުންތައް ނުވަތަ މުޢާމަލާތް ފުއްދަވައި ދެއްވަނީ އެކަލާނގެކަން ޤަބޫލުކުރާނެއެވެ. މިއަދަދުގެ ސަބަބުން އިންސާނާ الله سبحانه وتعالى ގެ ރަޙްމަތުގައި ވެރިކަން ފިލުވައި އެހެން ބާރެއް ތޫކާ ޚިޔާލުތަކުން ހިތްޕައިގެން ދާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފިލުވައި އިރާދަފުޅުކަމަށް ބަލައި އުޅެވި އެހެން އިރާދާކަށް އެކަން ބަލައި ނުބަލާނެއެވެ. މިހާރުގެ ކަމެއްވެރިކަމާއި ކަރާރުވުނު އެހެއްނެ ފިޔަވަމުންނެވެ. ސިފަކުރީގެ ނަފްސާނީ މިހާލަތަކީ އިސްލާމް ދީންތެރިން އެހެން ދީންތެރިންގެ ތަފާތުއިން ގެނެސްދެނީ ކަމެއްކަމަށް ދެންނެވެ.[34]

ދުނިޔެ ޤަބޫލުކޮށް ތައުޙީދުން އިންސާނީ ހާލަތަށް ދެރަ އަސަރުތަކުގެ ރޮއިގަތީ އެއީ ނަފްސަށް އަމާންކަން ނުވަތަ ހަމަޖެހުން ގެނެސްދޭ އަސްލުއްކަމުގައި ލިއުއްވާފައިވެއެވެ.[35] މިއަދުގައި ސުލޫކީގެ ދަރަޖައި ލިޔުއްވުން ތައުޙީދުގެ އަހުލުވެރިއެއްގެ ނަފްސަށް ހަމަޖެހިލި އިތުބާރު އަމާން ނަފްސަށްކަމާއި، ހާލަތު މިސްކީނުން ފެހިކަން ފަދައިން ބިރުވެރިކަން ފެހިކަން ނުލިބެނެކަން ލިއުއްވާފައިވެއެވެ. އަދި

ޙ- سورة يونس 107[32]

-Towards understanding islama, ސައްޔިދު އަބޫލްއަޢްލާ މައުދޫދީ، ސަފްހާ 76 ގެ ޚުލާޞާ ތަރުޖަމާ[33]

- ކުރީގެ ހަވާލާ ސަފްހާ 74[34]

- حقيقة التوحيد ސަފްހާ 83 – 82[35]

ކާފިރުވީ މުޝްރިކުން ހުރަހެޅޭފަދައިން ރިޢުގެ ބިރުވެރިކަމާއި، އަޒާބުގެ ބިރުވެރިކަމާއި، ނަފުސުގެ ބިރުވެރިކަމާއި، އަހުލުންނާއި، ދަރިންގެ ބިރުވެރިކަމާއި، އިންސާނުންނާއި ޖިންނިންނާއި، މަރުގެ ބިރުވެރިކަންފަދަ ބިރުވެރިކަމެއް ތައުހީދުގެ އަހުލުވެރިޔާ ހުރަހެޅޭގޮތަށްއިންނާނުލާނެކަން ޔަގީންކަމާއިއެކުއެވެ. އަދިވެސް ޔަގީންކަމާއިއެކުއެވެ.

މުއުމިން މީހާ ހަމައެކަނި ބިރުވެތިވާނީ އެއްކަލައުވަންތަ الله سبحانه وتعالى އަށެވެ. މިކަމުގެ ނަތީޖާއަކަށް ވަނީ ބިރުގަތުމާއި، ކަންބޮޑުވުމާއި، އޮޅުންފިލާ ނުވަތަ ވާންވާނުވާގައި[36] ހުންނަ ޝައްކުވުން ފަދަ ހާލަތް ގެއްލިހުރުމެވެ. އިބްރާހީމްގެފާނު މުޝްރިކުންނަށް އެބައިމީހުން ސުވާލުކުރައްވަމުން އެކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަންވީ ކޮންފަރާތަކުންތޯ ހުއްޓުއްވައި ފިރިގަނެވޭނެ ރައްދުދެއްވައިގެނެވެ.

الله سبحانه وتعالى ވިދާޅުވެއްވާ އަންނަނިވިގޮތުގައެވެ. {وَكَيْفَ أَخَافُ مَآ أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ عَلَيْكُمْ سُلْطَٰنًا ۚ فَأَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِٱلْأَمْنِ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ} މާނައީ:- އަދި ތިޔަބައިމީހުން (الله އަށް) شريك ކުރި ތަކެއްޗަކަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުވެތިވާނީ ކިހިނެއްތޯ ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެއްވެސް حجّة އެއް ބާވައިލައްވާފައިނުވާ ތަކެތި، ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް شريك ކުރަމުންދާއިރު ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެތިނުވަނީއެވެ. ފަހެ، މި ދެބައިމީހުންކުރެ (عذاب ން ސަލާމަތްވުމަށް) އަމާންކަން ލިބުމަށް حق ވެގެންވަނީ، ކޮންބައެއްހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން (އެކަމެއް) އެނގޭނަމަ (ނިކަން ބުނެދީބަލާށެވެ!)[37]

ދެން އެކަލޭގެފާނު މުއުމިނުންނާއި، ކާފިރުންގެ ތަފާތު ބަޔާންކޮށްދެއްވައި ވިދާޅުވިގޮތުގައެވެ. {ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَٰنَهُم بِظُلْمٍ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ} މާނައީ:- އެއުރެންނީ، إيمان ވެއްޖެ، އެއުރެންގެ إيمان ގަދަ ޒުލްމަކާ (شرك ގެ) އަނިޔާވެރިކަމާއި ނުލާ މީހުންނެވެ. އަމާންކަން ހުރީ، އެއުރެންނަށެވެ. އަދި އެއުރެންނީ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހުންނެވެ.[38]

މިތަނުގައި މިވަނީ ނަފްސަށް ލިބޭ އަމާންކަމުގެ ވާހަކައެވެ. ދުނިޔޭގައި ސިފައިންގެ ހިމާޔަތުގައި ވާއިރު ލިބޭ އަމާންކަމުގެ ވާހަކައެއްނޫނެވެ. ހަމަޔަގީނުންވެސް އާޚިރަތުގެ އަމާންކަމަކީ އެންމެ މާތް އެންމެބޮޑު އަމާންކަމެވެ. އެކަމެއް ތައުހީދުގައި ޝުޢޫރީގޮތުން އެކަމެއް ހާސިލްކުރެވިދާނެއެވެ.

4.1.3 – ހުވަފެންދެކުމާއި، ކަށްވަޅުން އިންސާނާގެ ރޫހުގައި އަރާގޮތުން

ތައުހީދަކީ އިންސާނާގެ ރޫހުގައި ހުވަފެންނާއި، ކަށްވަޅުގެ ސިފަ އުފައްދާކަމެއްކަމެވެ. އެއީ ރޫޙުގެ ބިރުވެރިކަމާއި، ދެއްކުންތައްބޭހިކަން އިންސާނާގެ ރޫހުން ދުރުކުރާކަމެއްކަމެވެ. މުއުމިން މީހާ ރޫޙު ބިރުވެރިއަކުން ވާނެއެވެ. މަލަކު/ޖިންނުންނަށް މިހެންކަމުގެ ދޮރު ބަނދުވާނެއެވެ. ބާރުވެރިކަމާއިދު ފަހުވެރިވެ މަލަކުއެއް ނުވާނެއެވެ. މުއުމިންމީހާގެ ހިތުގައި ކުރިމަތިލާ، ފަހިސާގެ އަޅުވެރިކަން ޢާރާގެ ހިތުގައި ޤާޢިމުވެއެވެ.

---

[36]- ކަންތިރީގެ ވެވި ހުރުން ނުވަތަ ވާންވާ ނުވިޔާ ހުންނަހުރުން

[37]- سورة الأنعام 81

[38]- سورة الأنعام 82

ނޫންނާނެއެވެ. ސަބަބަކީ އާދަމަށް މިދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވީ ހުރިހާ އެއްޗެއް ދިރިއުޅުއްވާ الله سبحانه وتعالى ގެ ޚަލީފާ ދެއްވުމުންކަމާއި، އެތަކެތި އިރާދަ ކުރެއްވައިދިނުމަ ނިޒާމެއްގެމަތިވެސް ޢިބާދަތްކުރުމަށް އާދަމަށް އުނގެނުވީ. މިއާދަޔާމެދު ތައުހީދުގެ އަސްލުގެ މަތީގައި ނުބައިމީހުންގެ ކުރިމަތިލުމުގެ ރަސޫލުބޭކަލުން އާދަ އަދިކަމުގެ ހަމަތަކުގެ ބަލާގޮތުން ވަޙީދުކުރުމުގެ ބާރުތައް ގެނެސްދިނެވެ. އެއީ އާދަ ފުރަތަމަ ދީނެއް ގެއްލިގަތުމުގެ މަގުގައި އެއީ އާދަގެ ކުލަކުރެއް މަސައްކަތްކުރެއް ފިޔަވަ އެއްޗެއްކަމަށް އާދަ ފުރަތަމަ ތަބާވުމުގެ ބޭނުމެއް މުސްތަޤްބަލަކީ ޝަރީޢަތުގެ ނަބީބޭކަލުންނެވެ. މިނިވަންކަމުގެ ޝަރީޢަތްވެރިޔާ އެޝަރީޢަތް ތަބާކުރާ ބަޔަކަށް ބަދަލުވި މިނިވަންކަމާއި ދުނިޔޭގައި ރައްޔިތުންގެ ވުޖޫދުވާ ވަޒީފާ ގެދޮރުތައް އެބަޔަކަށް ފުރާނަދީ ތަބާވުމުގެ ޒިންމާ.[39]

ތަފްސީރުގެ އިސްލާމީ ސަޤާފަތް އިސްލާމީ ދީނާއި ދުނިޔޭގެ ދަރުމަޖެހުން ތައުހީދު އަދި ބަޔާނުކުރި، އިންސާނީ ދިރިއުޅުމަށް ބޭނުން ކުރާ އަސަރު މިދިޔަ ކުރުއާނުގައި އާދަ ދިރިއުޅުއްވާއިވެއެވެ. ބައިބަރު އަޚްލާޤް ގަވާއިދުތަކާއި ހުރިހާގޮތް ނަފްސަށް އިޙްސާނުކުރާ ގޮތްތަކުގެ މެދުގައިވެއެވެ. އާދަގެ ވެރިކަމަށް ދުނިޔާގައި ހަމަޖެހިފައިވާ ދުނިޔާވީ ޒީނަތް، ކިބައިން ކުރީ އަދި ބައިގަނޑުގެ ވެސް މިދުނިޔޭގައި އެކަށީގެ އިޚްތިޔާރު ފިޔަވަ ނުހިނގާނެކަން އެނގެ ޝަރީޢަތުގެ. މިކަމުގެ ނަތީޖާއަކީ ބަރާބަރު ކަމާއި، ޢަދުލުވެރިކަމާއި، މުޖުތަމަޢުގެ ދުނިޔާވީ ޙަޔާތް. އަދި އާދަމަށް ހަމަކުރާ ބައިބަލާއި ކުރެއްވުމުގެ ޙަރަކާތް އާދަގެ މުސްތަޤްބަލް ވަޙީދުކުރާ އާދަމަށް ކަމަކަށް ވަޙީދުކޮށްދެއްވީ الله سبحانه وتعالى ގެ އިރާދަފުޅުއްކަން އާދަ ވާނެވެ.[40]

4.2 - ބައިބަލާ ސަބަބުން އިންސާނާގެ އިޖުތިމާޢީ ހަޔާތަށް ކުރި ފުރުޞަތު

އިންސާނާއަކީ އިޖުތިމާޢީ މަޚްލޫޤެކެވެ. މިކަމަށް އިޝާރާތް ކުރައްވައި الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވައި އަންގަވާފައިވެއެވެ. {يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَـٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَـٰكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا۟ ۚ}
މާނައީ:- އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވީ، ފިރިހެނަކާއި، އަންހެނަކުގެ ކިބައިންނެވެ. (އެބަހީ: آدم ގެފާނާއި، حوّاء ގެފާނުގެ ކިބައިންނެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ހަދާފީ قوم ތަކަކާއި، قبيلة ތަކަކަށް ފަހެވެ، ތިޔަބައިމީހުން އެކަކުއަނެކަކާ އަހުރެއްބައްޓަން تعارف ވުމަށްޓަކައެވެ.
ތިޔަބައިމީހުން އެކަކުއަނެކަކާ އަހުރެއްބައްޓަން ތަޢާރުފު ވުމަށްޓަކައޭ އަންގަވާފައި ވުމުން އިންސާނާއަކީ އިޖުތިމާޢީ މަޚްލޫޤެއްކަން ވަރަށް ސާފުކޮށް ދޭހަވެއްޖެ އެކަށްއެގޭނީގެން ވެއެވެ.

4.2.1 - ބައިބަލާ އިންސާނީ ހަމަހަމަކަމާއި، އުޚުއްވަތުގެ އަސާސް

ޤުރުއާނު ބަޔާންކުރި ބައިބަލާ އިންސާނީ އުޚުއްވަތުތެރިކަމާއި، ހަމަހަމަކަމުގެ އަސާސެވެ. މިއަދިވަސް ސިޔާސީ ދާއިރާގައި ފެންނާނޭ ގޮތުގައެވެ. ހަމައަކީ ނިސްބަތްވާ އިންސާނާގެ މިނިވަންކަމުގެ އަސާސް ބައިބަލެވެ.

---

[39] - Towards understanding islama - ސައްޔިދު އަބުލްއަޢުލާ މައުދޫދީ، ސަފްހާ 74 - 75

[40] - al-tawhid and its effects on man's life މުޙައްމަދު ޖަމީލް ޒީނޫ އަދި ދުވަސްވެފައި އިސްލާމީ ސަޤާފަތް އިސްލާމީ ދީނާއި ދުނިޔޭގެ ބައިބަލާނުކުރިވާ ދިރާސާ ކުރުއާނު. ސަފްހާ 13

އަދި އިއްޒަތާއި ކަރާމާތްތެރި ކަމުގެ އަސާސީވެސް މިއެވެ. ހުރިހާ އިންސާނުންނަކީ ހަމަހަމަބައެއްކަމާއި، އެއްބައެއް އަނެއްބައެއްގެ އަޅުންކަން ކަނޑަވަރުކޮށްދިނީ ދަޢުވަތުގެ އަސާސެވެ. އިންސާނުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެ މައްޗަށް އިލާހުންކަމަކަށް ވީނަމަ އިންސާނާގެ ހަލާކުގައި އުޅުއްވާތޯތެރިކަމާއި، ހަމަހަމަކަމެއްނުވީހެވެ. މިއީ ޒިޔާރަތް ހުރިހާ އިންސާނުން މިވަނީ الله سبحانه وتعالى ގެ އަޅުވެރިންގެ ޓަކައިވެ. ކަން މިއީ އިންސާނުންގެ ހަމަހަމަކަމާއި، އުޅުއްވުމުގެ އަސާސެވެ. މިއީ النبي ﷺ ގެ ދަޢުވަތެވެ. {تَعَالَوْاْ إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَآءِۭ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا ٱللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِۦ شَيْـًٔا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۚ} މާނައީ:- އަހުލުލްކިތާބުގެ ގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ގޮތުގައި، ހަމަހަމަވެ، އެއްގޮތްވެގެންވާ كلمة އަކަށް އަންނާށެވެ! (އެއީ) الله އަށް ފިޔަވާ، އަހުލުކިތާބުން އަޅުކަން ނުކުރާނެއެވެ. އަދި، އެކަލާނގެއާ އެއްވެސް އެއްޗެއް އަހުލުކިތާބުން شريك ނުކުރާނެއެވެ. އަދި، އަހުލުކިތާބުގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު الله ފިޔަވައި ކަލާނގެތަކެއް ކަމުގައި ނުހަދާނެއެވެ.

النبي ﷺ ގެ ތާއީފަށްގެތެރޭގައިން މަލިކުރުގެންނާ ދެއްކެއް ވިއެވެ. " މާނައީ:- ހައްދަވާ ގެންގުޅުވާ އިލާހު، ހުރިހާއެއްޗެއް މިލްކުވެވޑައިގެންވާ އީބަ الله سبحانه وتعالى އެކެވެ. ތިމަން އީބަ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އަޅުކަންވާވާ އިލާހަކު ނެތްކަމަށް ހެކިވަމެވެ. ހައްދަވާ ގެންގުޅުވާ އިލާހު، ހުރިހާއެއްޗެއް މިލްކުވެވޑައިގެންވާ އީބަ الله سبحانه وتعالى އެކެވެ. ތިމަން النبي ﷺ އަކީ الله سبحانه وتعالى ގެ އަޅާކަމަށާއި، ރަސޫލާކަމަށް ހެކިވަމެވެ. ހައްދަވާ ގެންގުޅުވާ އިލާހު، ހުރިހާއެއްޗެއް މިލްކުވެވޑައިގެންވާ އީބަ الله سبحانه وتعالى އެކެވެ. ތިމަން ހުރިހާ އަޅުތަކުންނީ އަޚުންނަކުގައި ހެކިވެއްޖައީމެވެ.[41] މިއީ އެކަތިއަށްއެކަށާއި ގުޅިގެން النبي ﷺ ޒިކުރުކުރައްވާފައިވާ ތިން ހެކިވުމެވެ.

الله سبحانه وتعالى ގެ އުލޫހިއްޔަތުގައި ޝަރީކަކު ނުވާކަމާއި، އެއްކަލައުވެންތަ ކުރުމާއި، އަހުލުކިތާބުގެ އެއްބައިމީހުންގެ އިލާހުންނުންކަމާއި، އެހެންފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރުން ހައްޤުވެގެން ނުވާކަމަށް ހެކިވާއެވެ أن العباد كلهم إخوة/ހުރިހާ އިންސާނުންނަކީ އަޚުންނޭ މިހެން އައްމަކީ އިންސާނުންނަކީ އަޚުންކަމުގައި ދެލިޔާމަކަށް ކުރެއްވި އިޢުލާނުކަވެ.[42]

4.2.2 – އެއްމުއުމިނަކީ އަނެއް މުއުމިނެއްގެ މޫނުބަލާ ލޯގަނޑު ކަމުގައިވުން

އެއްމުއުމިނަކީ އަނެއްމުއުމިނުގެ ގޯސްކަންކަމާއި، ބޮޑިކަރިކަންކަން ފެންނަން ލޯގަނޑެއްކަމުގައިވެއެވެ.[43] މިމަސައްކަތް ހަރުހޮޅުގެއް ނަގުލުކޮންމަނަމެވެ. އަބޫހުރައިރާގެ ރިވާޔަތްކުރެއްވި ޙަދީޘެއްވެއެވެ. النبي ﷺ ވަޙީފުލުކުރައްވިއެވެ. {لْمُؤْمِنُ مَرْآةُ أَخِيهِ إِذَا رَأَى فِيهَا عَيْبًا أَصْلَحَهُ.} މާނައީ:- މުއުމިނަކީ އަޚާގެ މޫނުބަލާ ލޯގަނޑެކެވެ. އެޚާގެ ޢައިބެއް ފެނިއްޖެނަމަ އޭނާ އެކަން

41- ޙައިދުބްން އަރްގަމުގެ އަބުހުން ނަޤުލު އަރުވަދު ރިވާކުރައްވާފައިވާ ހަދީޘެކެވެ.

42- حقيقة التوحيد ސަފްހާ 87 - 85

43- al-tawhid and its effects on man's life މިމަޢުލޫމާތު ޑރ. ޢާރިފުލް އަލީ ޖައްރާޙާ އިނގިރޭސިބަހަށް އިސްލާމިކް ދަޢުވާޙުރުސީޓީ ތަރުޖަމާކޮށްފައިވާ ދިރާސާ ކަރުދާސް. ސަފްހާ 18

އިސްލާހުކުރުވަތެވެ.[44] ދެހެން ރިވާކުރައްވައިފައެވެ. {الْمُؤْمِنُ مَرْآةُ أَخِيهِ وَالْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ يَكُفُّ عَلَيْهِ ضَيْعَتَهُ وَيَحُوطُهُ مِنْ وَرَائِهِ} މާނައީ:- މުއުމިނަކީ އޭނާގެ މުއުމިން އަޚާގެ މޫނުބަލާ ލޯގަނޑެވެ. އަދި ކޮންމެ މުއުމިނަކީ އަނެއް މުއުމިނާގެ އަޚެކެވެ. އޭނާ އޭނާގެ އަޚާއަށް ހިމާޔަތްދޭނެއެވެ. އަދި އަޚާގެ ކިބައިން އައިބެއްފެންނަނަމަ އޭކަން އޭނާ އިސްލާހުކުރާނެއެވެ.[45]

4.2.3 – އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވުމުގެ އިޖްތިމާޢީ ކުރިއެރުމުންތަކާއި ބަދަލުތައް އަސަރުން

އިންސާނާއި ވިޔުމުހުރިކަން ގުޅިގެންވާ ބިންމަތީގައި ދުނިޔޭގެ މުޅިއެކަމުން އޭނާގެ ހަރަކާތްތެރި ވަގުތުތަކަ ދުވަސް ނަގުޅާލެވެ. އަދި މިދުނިޔޭގެ ހުރިހާ ދިރުމަކީ ވަގުތީ ދިރުމެކެވެ.[46] މިކަން ހިނގަމުން އަންނަ އިލާހީ ނިޒާމެއް ބަދަލެއް އައުމެއްނެތެވެ. މިކަމުގެ ފަހުން ނުވަތަ އަލުން އިންސާނާ އިންސާނުން އުޅެބަލާން މަރުކުރެވޭނެކަމެވެ. އަދި ޤިޔާމަ ހިނގާއި ޝަރީޢަތް ޙަޤީޤީ ހިނގާއި ބަލާނެއެވެ. މިދުވަސް އިންސާނާ الله سبحانه وتعالى ގެ ޙަޟްރަތުގައި ތެދުވެ ޙިސާބު ބަލާނެއެވެ. މިސާލަކަށް ކުރުކުރިއާއި ކުޑަކުޑަކަމާއި ނަފްސާނީ ހަމަޖެހުން ގެންނަ ކަންކަމުގެ ވަޒަން ތެދުވެ ފަރުސާގެ ބަލާނެއެވެ. މިހާރު އަދި ސުލްޙަ ކަންކަމުގެ މަތީގައި ބެއްލެވި ހުރުމަ އިޖުތިމާއީ މުޅިންޖެހޭ ދުރުމިއްޔަތު، ބަރަކަތްތެރި، ހަޤީޤީ ބަލާލައި ބާރުވެރިކަން ދެއެވެ.[47]

4.2.4 – އިންސާނާ އަށް އިންސާނާއާ ބަހައްޓަންޖެހޭ ގުޅުން ވިޔަފާރިކަން ހަމައަކަން ގެނުވާ ފާޑުފުން

މިބައިގައި ބަޔާނާ ގުޅޭ އިންސާނާއި އެހެން އިންސާނާއި އާއިލާ ގޮތުން އަވަށްޓެރިޔާއާއި، ބަހައްޓަންޖެހޭ ގުޅުން ހިމެނިގެންދެއެވެ.

އަވަށްޓެރިޔާއާ ބަހައްޓަންޖެހޭ ގުޅުން:-

މުސްލިމަކީ ތަޤްވާ ދެކެނިވިއެއްޑުން النبي ﷺ އަވަށްޓެރިޔާއަށް ކަރާމާތް ވަރަށް އަރިހަށްވެއެވެ. އަދި الله سبحانه وتعالى އަވަށްޓެރިޔާއަށް ހެޔޮ ހިތާމަ އަދާކުރުމަށް ފަރުވާކަން އަންގަވާ ބާރަށް ވިދާޅުވެއެވެ. {وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا وَبِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱلْجَارِ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْجَارِ ٱلْجُنُبِ وَٱلصَّاحِبِ بِٱلْجَنۢبِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ ۗ} މާނައީ:- އަދި، މައިންބަފައިންނާއި، ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި، يتيم ކުދިންނާއި، مسكين ކުދިންނާއި، ގާތް އަވަށްޓެރިޔާއާއި، ދުރު އަވަށްޓެރިޔާއާއި، ކައިރި އެކުވެރިޔާއާއި، މަގުމަތީ ހުރިހާ މީހުންނަށް ތިބާގެ ވިލާވެގެންވާ އަޅުންނަށް ހެޔޮކަން

[44]- އާދާބުލް މުފްރަދު 238 ސަޙީހުލް އަދަބުލް މުފްރަދު ނަމްބަރު صحيح الأدب المفرد للإمام البخاري 238/177 – ޞަފްޙާ 107

[45]– المحدث الألباني خلاصة حكم المحدث حسن في صحيح الأدب المفرد 178

[46]- މިކަމަށް ދަލީލުކުރާ އަންނަނިވި އާޔަތުންނެވެ. {كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۗ} މާނައީ:- ކޮންމެ نفس އަކުވެސް، މަރުގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާނޭ ދެއްކެވެ. سورة آل عمران 185

[47]- al-tawhid and its effects on man's life މިމައުޟޫގައި ޑރ.ޢަބްދުލް ޙަމީދު ޞިއްދީޤީ އިންޑިއާގެ އިސްލާމިކް ދިރާސާތަކާ ބެހޭ ކުލިޔާއިން ނެރެފައިވާ ފޮތް ކުރެވިއެވެ. ޞަފްޙާ 19

ހިތާށެވެ!48 النبي ﷺ ގެ ވަރަށް ގިނަ ޙަދީޘްތަކުގައި އަވަށްޓެރިންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް ދެއްވާފައި އެބަހުއްޓެވެ. އެއީ އެމީހާގެ ދީނަށް ވަށްތަރަށް ބެލުމެއްނެތި އަވަށްޓެރިންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް ވަނީ އަންގަވާފައެވެ.49

އެމީހުންގެ ދީނެއް ވަށްތަރެއް ބެލުމެއްނެތި ހުރިހާ އަވަށްޓެރިންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް النبي ﷺ އަންގަވާފައި ވުމުން ސަޙާބީން އެނިގިވާޖީވެސް ދިރާއި އެއްޗެއްކާއިބާއެއްގައި އުޅޭބައެއްގެ ގޭގައި ހަމަޖެހުން ހާއިލު ކަމަށް އަހާން ވެއްޖެއް ގޮތަދިނދޭމަށް އިސްލާމީ ދައުރުވާ ބައެއްގެ އަޔާރު ބައްޔާ ބައްޔެއްކަމެވެ.

އަސްލު މުސްލިމު އަޚާއި ބަހައްޓަންޖެހޭ ގުޅުން50

النبي ﷺ މުއުމިނު މީހާއާގެ އަސްލު މުއުމިނު އަޚާއަށް ލޯބިކުރުމަކީ އީމާންކަމުގެ ނުވަތަ ތަޢުރީފުގެ ސަބަބެއްކަމުގައި ބަޔާން ކުރައްވައި، އެއީ ސުވަރުގެ ލިބުމުގެ ވަސީލަތެއްކަމުގައި އުންމަތަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. ރަސޫލާ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ. {وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لاَ تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا لاَ تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلاَ تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا . أَوَلاَ أَدُلُّكُمْ عَلَى شَىْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْشُوا السَّلاَمَ بَيْنَكُمْ} މިމަސްއަލާގެ ފާރަނުގެ ފާނަށްވުރެ އެކަލާނގެއާއި ތަފާތުކަމެއްގެ ވާހަކަ އިތުރު ގަންނި ބަސްކަމެވެ. މިޙާ އީމާންވެއްޖެއްމަނުން ދާންދާން ސުވަރުގެ ނުވަންނަ ހުއްޓެވެ. މިޙާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އެބަހުންތައް މިޙާގެ އަޚާއަށް އެކިފުރަތަމަ ދާންދާން މިޙާ އީމާންވާކަމުގައި ނުވެއެވެ. މިޙަބައި މީހުންގެ ދުރުގައި ލޯބި އިތުރުވާނެ ކަމެއް މިމަސްއަލާގެ ފަންނުއްވަމުގެ ހިއްސާވެ. މިބައި މީހުންގެ ދުރުގައި ސަލާން ކުރުން ފިނަހުކުރާށެވެ.

އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ ފުރަތަމަ އުންމަތަށް ދަސްކޮށްދެއްވި ޖިހާދުއްދީނެވެ. ހިތްތައް އެކުވެރިކުރައްވައި އިޚްލާޞް ވެރިކަމުގެ ބިނާކުރައްވައި ލޯބި އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އެކަލާނގެ އަރައިގަންނަވާށެވެ. މުހާޖިރުން ޢަރަބިއްޔާއިން ތަހައްޓުވި އިޚްވާނީ މުޚްތަލަފެއް އެކަލާނގެ ބިނާކުރައްވައެވެ. މުއުމިނުންގެ އިޚްވާނީ ގުޅުންތަކަށް އިސްލާމީ ކުރައްވައި النبي ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވާފައިވާ ބަޔާ ހަދީޘްތައް ނަގަލާކަމުގެ ވަނަވެ. ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. {إِنَّ الْمُؤْمِنَ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا } މާނައީ:- މުއުމިނުން މިސާލަކީ އެއްބައި އަނެއްބައިއަކަށް ބާރުދޭ ބިނާއެއްގެ މިސާލެވެ.51 އެހެން ބަދީޘެއްގައިވެއެވެ. {مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِى تَوَادِّهِمْ وَتَرَاحُمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى} މާނައީ:- އެއްބައަށް އަނެއްބައަކަށް ލޯބިކުރުމާއި، ރަޙްމަތްކުރުމާއި، އާރާމުދިނުމުގައި މުއުމިނުންގެ މިސާލަކީ އެއްހަށިގަނޑެއްގެ މިސާލެވެ. އެހަށިގަނޑުގެ ބައެއްގައި

48- سورة النساء 36

49- ތަޢާރުފު މުސްލިމް، ދުސްތޫރު މުބައްޔަނު ޢަލީ ހާޝިމީ ސަފްހާ 132

50- ކުރިގެ ޙަވާލާ ސަފްހާ 154 - 155

51- ސަޙީޙު ބުޚާރީ 481

ވޭނަކައިވާނަމަ މުޅިހަށިހަރު ހޭލާހުރުމުންނާއި، ހުންއައުމުން އެއްގުނަވަން އަނެއްގުނަވަނާއި ބައިވެރިވެއެވެ.[52]

އިސްލާމްދީނަކީ އިޖުތިމާޢީ އެއްބައިވަންތަކަން ގެނެސްދޭ ދީނެއްކަން އެނގެނީ މަތީގައި ބަޔާން ކުރެވުނު އުސޫލުތަކާ ހިލާފަށް އެހެން ދީންތަކުގެ މިސާލުތަކަށް އިންޑިއާގެ ބުރަހުމަނިޒަމްގައިވެސް އެބައިމީހުންގެ ތަބަގާތުގެ ގޮތުގައި ތަފާތުކުރުންތައް އެބަހުއްޓެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ ޗާބައިން ތިން ބައިބައިކޮށްލައިވެއެވެ. އެއީ ބުރަހުމިނުން އެންމެމަތީ ދަރަޖައިގައި، ދުން އެންމެ ދަރަޖައިގައި ބައިވެއެވެ. ދެވަނަ ދަރަޖައިގައި ކްޝާތްރިޔަސް ބްރަހުމިނުންގެ ބާވައިން ތިމާގެ ކާނާތަކެއްކޮށްލައިވެއެވެ. ކްޝަތްރިޔަން އެބައިމީހުންގެ އަޑުވެރިންނާއި، އެންމެން މީހުންގަތާފާތުވެވެ. އަޑުވެރިން ނުވަތަ ފުދިރިހަނދަ ކާރާރުގެ ދަރިންކުރުގައި ބަޔާވެ. ވައިޝިޔަންނާއި، އަދިރިން ސުދުރަސް ދުއްވަހިފަހަތުގައި ސޫދުރަސް ނުވަތަ ނަކަތްތަކެވެ. އަދިރިން އެބައިމީހުންގެ މިހުންނާއި، އެންމެން ދުޅަވެވެ. އިސްލާމީދީނުގެ ގޮތުގައި އުސޫލު ހުރިކަމެވެ. އެބައިމީހުން ނުލަބައިއަށްވެ. އެއީ ވާއިދާ ކުރާ މީހުން އެބައިމީހުން ކާފިރުވެއެވެ. އަދި އެއްވެސް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތެއް އިސްލާމީ ދީނުގައި ވަނިވަގެ ދަރަޖައާ ދޭތެރޭ ވާދަކުރުމެއްނެތެވެ. މިއާ ހިލާފަށް އަހަރެމެން އިސްލާމު ދީނުގައި ފެނިގެންދާ ވާޖިބާއި، ޖިންސާއި، އަސްލުބައިގެ ކުލަކުލައި، އެއްގަނޑުކުރުމުގައި ހަމަހަމަވުމެވެ. އެއީ ތަފާތުކުރުމެއްނެތެވެ. ކުރީގައި ބަޔާންކުރި ނަސީބާއި އަޚްލާގު ރަނގަޅުކަމެވެ.[53]

އިސްލާމް ތަޢުލީމުގެ އަޚްލާގީ އިޖުތިމާޢީ ގުޅުމަކީ އަހަރެމެންގެ ދިރިއުޅުމާ މިންވަރު މިކަންތަކުން ވަކަން ސާފުކުރެ އެންމެއަށް ބޮޑަށެވެ. މިގޮތުން ނަތީޖާއަކީ މުސްލިމުންގެ ގުޅުމަކީ އިޖުތިމާޢީ އެއްބައިވަންތަ ގުޅުމެކެވެ ދިރިއުޅުމެވެ.

4.3 - ޢާއިލީ ދިރިއުޅުމަށް ކުރި އަސަރު

އިސްލާމްދީނުގައި ޢާއިލާއަކީ ހާއްސަ ފުރަތަމަ އަދި އަސާސީ ތަރައްޤީކުރަމުން ގެންދެއެވެ. އެއީ އިންސާނީ ބަސްތަރުގެ ކުރިއަށްދެވެ. އަދި ކުރިއެރުމާއި، ބާރުވެރިކަމެވެ. ކޮންމެ ފަރުދަކުވެސް އެކަމުގެ ހައްގު ފަރާތެއް ކައިވެނިކުރުން ނުވަތަ ޖަވާބު ދެވޭގޮތުން ކުރެވުމެވެ. ކައިވެނިކަމާ ހަމައެކަނި ޖިސްމާނީ ހާޖަތްތަކާ ހިސާބުން ނުވަތަ ޤާނޫނެއްގެ ދުނިޔަވީ ހަމަޖެހުމެއް ކަމުގެ ބައިވެރިވެގެން ފުރިހަމަކުރެވޭ ކައިވެނިކަމެއް ނޫނެވެ. ކާވެނިކަމުގައި ފައިދާ ކަމެއް ޖިންސީ ހާއްސަވުމަކީ ދުނިޔަވީ ކަމުގެ އިސްލާމީ ރުކުނެއް ހާޖަތަށްވާނެވެ. ކައިވެނިކަމަކީ ދީނުގެ ދަރަޖަކުރަނިވެ. އަދި އެއީ ދީނުގެ ދީނުގެ އެއްބައެވެ.[54]

52- ބުޚާރީ މުސްލިމް 2586 (أ)

53- ސްޓެޓިސް އިން އިސްލާމިކް ސްޓަޑީޒް، އިސްލާމް އެންޑް ހިއުމަނިޒަމް ނިޔުޒަމް އިޝޫ - މުޙައްމަދު ޙުސައިން ޢަލީ ޢަބްދުﷲ ކާފަ ސިރާޖް ފްރެސް ސަފްހާ 36 - 38

54- މިކަމަށް ދަލީލަކީ ކުރާ ބަޔަހަޤީ ރިވާޔަތެވެ. وفي رواية البيهقي قال رسول الله صلى الله عليه وسلم(حسن لغيره) إذا تزوج العبد فقد استكمل نصف الدين فليتق الله في النصف الباقي މާނައީ: "الله سبحا نه وتعا لى ގެ އަޅާ ކައިވެނިކުރުމުން ދީނުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައި ފުރިހަމަކުރެއްވީ ކަމެވެ. އަދި ބާކީ ދީނުގެ ބައިގައި الله سبحا نه وتعا لى އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ."

al-tawhid and its effects on man's life/ މިމަޢުލޫމާތު ނެގީ ޑރ. އަލީ ޢަބްދުއްސަމާތުގެ ބޮތުގެ އިސްލާމިކް ރިސާޗް އިސްލާމިކް ރިސާޗް ފައުންޑޭޝަން ޕަބްލިކޭޝަން. ސަފްހާ 15

އިޖުތިމާޢީ ރައްކާތެރިކަމުންނާއި އިސްލާމްދީނުގައި ކައިވެނީގެ ޤާނޫނު އަސާސީކުރިކަން ހިނގުންވަނީ މަޝްހޫރުވެފައިވެއެވެ. މިކަމަށް ހުރަހެޅުމަށް ހުރިހާކަމެއް އުކާލުމުގެ އިސްލާމްދީނުގައި ބަންދުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުންނަށް އިއްވެރިކުރުމުދަން ޒަވާޖުއި އެބައި މީހުންގެ ބެލެނިވެރި ތިރިކޮށްފިނަމަ ވަކި އަމުރުކުރެއްވިގެންވެ. އާންމު ބިރުކަމާއި، ޖިނާކުރުމަކީ މިސްކީނުކަމަކީ ފާޙިޝާރުކަން އަންހެނުން ލަސްކުރުމުން ފިޔަވައިފުރޮޅޭގަ ލުރުމަ ފުއްޓަލި ޤަވާޢިދުހޭލުއްވިއެވެ. މިއިރާގެކަމަށް އިސްލާމީ ޖަމާޢަތެއް ހަމަހަމަކަމާއި ހަމަޖެހުމުގެ ދޮރު ފައިބަމާއި ކާފަރުކަން.[55]

ވިސްނުމަށް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ނަސޭހަތްތަކާއި، ހުރިހާކަމެއް ފުރިހަމަކުރެއްވުމުގައި އަދިކޮޅުހަދައިގެ ދުރުގެނެސް ގުރުބާ ހަމައެކަ ދޫކޮށްލާފައި ހިތްހަމަޖެހުމުގެ އަމާނާތުގައި ބިންގާކަން ޤާނޫނީގޮތުން ފުރިހަމަވެއެވެ. އިސްލާމްދީނުގައި ކައިވެނިކުރުމަކީ ސުންނަތްތަކުގެ ތެރެއިން އެއްކަމެކެވެ. ނަބީ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ވިދާޅުވެއެވެ.

ކައިވެނީގެ އިޖުތިމާޢީ ފުރިހަމަކަމަށް ވަކިވަކިކޮށް ކުރާ ބަޔަކާ ފަރާތްތަކަށް ބަރާބަރު ގަވާއިދުތަކާއި ރައްޔިތުން ބާރުއަޅުއްވާފައިވެއެވެ. "ކައިވެނިކުރުމަކީ އިޖުތިމާޢީ ރުކުނުތަކުގެ އަސާސެއް ކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އަސާސީ ކުރަންސޯސަރޫހުއްވާއެވެ."[56] ޤާނޫނުގެ ކޮށޭގެ ބަސްކަމުގައި 1996 ގައި "ކާވެނީގެ ޤަވާޢިދުތައް ބެހެއްޓި ކައިވެނިކަމަށާއި، ދުޅަހެޔޮ ޢާއިލާތައް ބިނާކުރުމަށް ހަމަހަމަކަން އަމާޒުކުރުމަށް ރައްކާތެރިކަމާ އިޖުތިމާޢީ ގުޅުންތައް ކައިވެނީގެ ވަސީލަތެވެ." މިފަދައިން ގާނޫނު ނެރެފައިވެއެވެ.[57]

ތިރީގައި މިވަނީ ކައިވެނީގެ ސަބަބުން ލިބޭ އިޖުތިމާޢީ ބަދަލުތަކާއި ފައިދާތަކެވެ.

އިންސާނީ ދަރިފަސްކޮޅު ދެމިގެންދިއުން

ﷲ سبحا نه وتعا لى ދުނިޔެ އުފެއްދެވީ، ދުނިޔޭގައި ނަސްލު ދެމިއޮތުމަށް ކަމުގައިވާ ކަންކަމުގެ ބާރުގަދަ ސަބަބުތަކެއް ލައްވާފައެވެ. މިފަދަ ދުނިޔޭގައި ދިރިހުރި ފަރާތްތައް ވަކިމީހުން އިސްކުރުމަކީ އިންސާނީ ކަނޑައެޅުމެއް ފަރުވާ، ނަސްލު ކުރުގަޅުމުން އިހާރު ޤާނޫނު ނަފުސަ ޖިހާދު ޤާނޫނުކަމުގައި ލާބައިވެއެވެ. އަދި މިގޮތުން ކުރިއަށްދާނީ މިހާރުގެ ދުނިޔޭގައި ހިފެހެއްޓެވެ.

މިފަދަ ދުނިޔެ މިސާލުގެ ދުނިޔޭގައި ނަސްލު ދެމިއޮތުމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ފިތުރަތުގެ ކާނޫނު ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާނެއެވެ. ކިޔާ ބަހުރެވިއްޖެ ދެޤާނޫނު ކަނޑައަޅުއްވާފައިވެއެވެ. އޭރު ދުވަސް ޖެހިއައުމުގައި ދުށުއްތާއްގެ ނަފުސު ދެމިގެން ދެމެހެއްޓުމަށެވެ.

މިދުނިޔޭގެ ސަބަބުން ކަނޑައަޅާ އިންސާނީ މީހަކުގެ ނަސްލު ދެމިގެންދިއުމެވެ. އަދި މިއީ ޤާނޫނުގެ ނަފުސު ޖިހާދު ޤާނޫނީކަމުގައި ލާޒިމްކުރައްވައެވެ.

ﷲ سبحا نه وتعا لى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ މާނައީ "ކޮންމެ އެއްޗެއް ދެބައިކޮށް އަހަރެމެން ހެއްދެވީ ތިޔަބައިމީހުން ހަނދާންކުރުމަށްޓަކައެވެ." (އާޔަތު) ޒާރިޔާތު

55- ކުރީގެ ރިސާލާ ސަފުހާ 16

56- ދުވަހީ ގެޒެޓް 2003 "ވަޒީ ދެރިޔާ އިޖު ފުރި"ދަރިވަރާ ސަބަބާއިގެ ވިޔާސަތު 8 އަދަދު45 (ޢަދަދު 11/4)

57- ހަވީރުދުވަހު އިންސާފަށްޓަކައި ދުނިޔޭގެ ހަޔާތްވެރިންގެ ފުރި ރައްކާތެރިކަން އެންމެ ފުރިހަމަ ސިޔާސަތު ފާހަގަކުރުމަށް ހަދާ ކެރިޔާ އޮންނަ ހިނދުކަން ސާފުވޭ. ޖަލްސާ ފަށައި ކާރަންޓަރި 155،140،16،15

ހަނދުމަކުރުމަށްޓަކައެވެ."[58] އިންސާނީ ދަރިފަސްކޮޅު އުފެދިގެން އައިސްފައިވަނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބައްޕަ އާދަމުގެފާނާއި މަންމަ ހައްވާގެފާނާ ހިސާބުންނެވެ. ކަލާނގެ ފުރުޤާންވަންތަ الله سبحانه وتعالى ހުރިހާ މަޚްލޫޤާތު ހައްދަވާފައިވަނީ އިންސާނީ ނަސްލުގެ މިޒާޖުންނެވެ.

الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ މާނައީ: "އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ތިޔަބައިމީހުން تقوى ވެރިވާށެވެ! އެކަލާނގެއީ، އެއް نفس އަކުން ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވި ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި، އެ نفس ގެ ތެރެއިން އޭގެ އަންހެން جنس ހެއްދެވިއެވެ. އަދި، އެ ދެކަނބަލުންގެ ތެރެއިން، ގިނަ ފިރިހެނުންނާއި، ގިނަ އަންހެނުން ފެތުރުއްވިއެވެ. އަދި، ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އެކަލާނގެއާއި، އެކަލާނގެ މެދުވެރިކޮށް ތިޔަބައިމީހުން އެކަކު އަނެކަކާ سؤال ކޮށް، ކަންކަމަށް އެދިލައްވާ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި، ތިމާގެކަމުގެ ގުޅުންތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ރައްކާތެރިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަންތައް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލަކު ކަމުގައި، الله ވޮޑިގެންވެއެވެ."[59]

އުފުން ހާމަކޮށްދެއްވައި الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ﴾ މާނައީ: " ބިމުން ފަޅައިގެންނުކުންނަ ތަކެތީގެ ތެރެއިންނާއި، އެއުރެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކުންނާއި، އެއުރެން ނޭނގޭ ތަކެތިން، ޖޯޑުޖޯޑުން ހުރިހާ ތަކެތި ހެއްދެވި ވެރިރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަ ކަމާއެވެ."[60]

އުފުން ހާމަކޮށްދެއްވައި الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ މާނައީ: " އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވީ، ފިރިހެނަކާއި، އަންހެނަކުގެ ދެބައިމީހުންނެވެ. (އެބަހީ: آدم ގެފާނާއި، حوّاء ގެފާނުގެ ދެބައިމީހުންނެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ތަފާތު قوم ތަކަކަށާއި، قبيلة ތަކަކަށް ލެއްވީ، ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ تعارف ވުމަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ގެ حضرة ގައި ތިޔަބައިމީހުންކުރެ އެންމެ ޝަރަފުވެރިޔަކީ، ތިޔަބައިމީހުންކުރެ އެންމެ تقوى ވެރި މީހާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله އީ، ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ، خبير ވަންތަ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ."[61]

އިންސާނީ ނަސްލުފުދިގެން ދެމިއޮތުމަށް އެކަލާނގެ ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ނިޒާމަށް އިޝާރާތްކުރައްވަމުން الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ أَزْوَاجِكُم بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ ۚ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ﴾ މާނައީ: " އަދި الله، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން، ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި، އަނބިންލެއްވައި، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބިންގެ ތެރެއިން، ދަރިންނާއި، ދަރިންގެދަރިން ލެއްވިއެވެ، އަދި ރަނގަޅު حلال ތަކެތިން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް رزق ދެއްވިއެވެ. ފަހެ، އެއުރެން إيمان ވަނީ، باطل އަށް ހެއްޔެވެ؟ އަދި އެއުރެން كافر ވަނީ، الله ގެ نعمة އަށް ހެއްޔެވެ؟"[62]

އެއްވެސް ޗާންސެއްނެތި އިންސާނުން އުމުރުގެ ޖިންސީއެދުންތަކަށް ފުއްދުމަށް ފޮނުވާލައިފިނަމަ މުޖުތަމަޢުގައި ފާޙިޝް ފާސިދުކަންތައް ފެތުރި ނަސްލުތަކެއް. އަދި ނަސްލުތަކުގެ މުޖުތަމަޢުގެ އަމަންއަމާންކަން

[58] - سورة الذاريات 49
[59] سورة النساء 1
[60] - سورة يس 36
[61] - سورة الحجرات 13
[62] - سورة النحل 72

ގެއްލިގަނެއުޅުނީއެވެ. މިފަދަ އާދަތަކުގެ ސަބަބުތަކަށްޓަކައި އިސްލާމްދީނުގައި އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުންގެ ގުޅުންތަކަށް ވަރަށް އިސްތިރާމްކުރުމަށް ހަމަޖައްސާފައެވެ.

ތިމާގެކާފުގެ ގުޅުންބަދަހިކުރުން[63]

ފިރިހެނަކާދޭކު އިންސާނުންނަކީ އިޖްތިމާޢީދިރިއުޅުމެއްގެ އެކަކުއަނެކަކާގެ އެހީތެރިކަމަށް ބޭނުންވާ ބައެކެވެ. އެކަކުއަނެކަކާގެ އެހީތެރިކަމަށް ބޭނުންވާފަދައިން ގޮތުގައި އިންސާނާ ތަޢާރަފުވުމަށް الله سبحا نه وتعا لى ހިޔާއިންސާނުން އުފެއްދެވީ ފިރިހަކަށް އެއްބައިކަޅަކުންނެވެ.[64]

ކައިވެނީގެ ސަބަބުން ތިމާގެކާފުގެ ގުޅުންބަދަހިވެއެވެ. އެއްއާއިލާއަކުން އާއިލާގެއެވެ. އަދި ދަރިންނާއި، މާމައިންނާ ދެމަފިރިގައި ގުޅުންދެމިގެންދެއެވެ. އެގޮސަބަބުން ދަރިންގެ ހިތްތަކުގައި ޤަދަރާއި ލޯބިއެދުރި އުމުރުގެ އަދިއްޔަ ނަފްސަކަށް އިތުބާރުކުރުމުގެ ޙައްޤުތެރިކަން ކަރަވާރުވެއެވެ. މިގޮސަބަބުން މުޖުތަމަޢުގައި ލޯބިވާ އާބާދު އަންކަކަން އަމާނުވާއި، ހަމަޖެހިލި އުފެދެއެވެ.[65]

---

[63] -الله سبحا نه وتعا لى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.﴿... وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ ...﴾...އަދި، ތިމާގެކާފުގެ ގުޅުންތަކަށް ފިއްޔަވިޔުން ރައްކާތެރިވާށެވެ!...(سورة النساء 1)އެހެންކަމުންނެވެ، الله سبحا نه وتعا لى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.﴿وَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ ... ﴾ ގާތްތިމާގެ މީހުނަށް، އެމީގެ حق ދޭށެވެ! ...(سورة الإسراء26)އެހެންކަމުންނެވެ، الله سبحا نه وتعا لى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.﴿ وَالَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِن بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ﴾އަދި الله އަށް عهد ކަށަވަރުކުރުމަށްފަހު، އެ عهد ފުށުއަރައި، އަދި ގުޅުވައިލުމަށް الله أمر ކުރައްވާފައިވާ ގުޅުންތައް ކަނޑައިލައި، އަދި ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ މީހުންނަށް (ދަންނާށެވެ!) އެއުރެންނަށް لعنة ހުށްޓެވެ. އަދި آخرة ދުވަހުން އެއުރެންނަށް ނުބައިވެގެންވާ ގެވެއި ހުށްޓެވެ.(سورة الرعد25) ވަހީ އާޔަތްތަކުން ނުބައިވެގެންވާ ނަރަކައާއި، ލަޢުނަތް ލިބިގަތުމެއްގެ ބޭނުމެއް ހޯދުމަށް އެންމެ ނުހާނުބުއެވެ؟ ތިމާގެކާފުގެ ގުޅުންތަކަށް ރައްކާތެރިވާ މީހުނަށް ލިބިގެންވާ އިނާމުތަކާއި ގެނެސްދޭން رسول الله ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ. من أحب أن يبسط له في رزقه وأن ينسأ له في أثره فليصل رحمه ވަހީ އުމުރުގެ ރިޒްޤު ތަނަވަސްވުމަށް އެދޭމީހާއި، އުމުރު އިތުރުވުމަށް އެދޭމީ ވަހީ ތިމާގެކާފުގެ ގުޅުންދަމަހައްޓާށެވެ. رواه البخاري (5986) ومسلم (2557) އަޑުކަށަވަރުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ.(إن الله تعالى خلق الخلق حتى إذا فرغ منهم قامت الرحم فقالت : هذا مقام العائذ بك من القطيعة . قال : نعم، أما ترضين أن أصل من وصلك وأقطع من قطعك. قالت : بلى . قال : فذاك لك " ثم قال رسول الله صلى الله عليه وسلم :" أقرأوا إن شئتم (فهل عسيتم إن توليتم أن تفسدوا في الأرض وتقطعوا أرحامكم . أولئك الذين لعنهم الله فأصمهم وأعمى أبصارهم) الله سبحا نه وتعا لى ދުނިޔެ ހެއްދެވުމަށްފަހު ރަޙިމު ތެދުވެ ދެންނެވިއެވެ. މިއަކީ الله سبحا نه وتعا لى ގެ ޙަޟްރަތުން ރަޙިމު ކަނޑައިލުމުން ރައްކާތެރިވުމަށް ދަންނަވާ ދަންނަވައިލެވޭ ތަނެވެ. ކާއްކޮ މިއާ ދެއްކެވުމަށްފަހުގައި މިގުޅުން ގުޅާމީހާއާ ގުޅުއްވާނީއެވެ. އަދި ކަނޑައިލާ މީހާގެ ކަނޑައިލާށެވެ. ދެން ރަޙިމު ދެންނެވިއެވެ. ހަމައެކަނި ދެންނެވިއެވެ. ދެން الله سبحا نه وتعا لى ބަސްފުޅުގައި ބިޔާން ކުރައްވައިފައިވެއެވެ. މިބައެއްދެންނެވިކަމެއް މިޙާލަތް ދެއްވާފައިވާނެއެވެ. ދެން رسول الله ﷺ މިއާޔަތް ކިޔަވާލައްވައިފައިވެއެވެ. ﴿ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِن تَوَلَّيْتُمْ أَن تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ ﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَىٰ أَبْصَارَهُمْ ﴿﴾ ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ވެރިކަމަށް އައިސްފި ހިނދެއްގައި (ނުވަތަ އެއްފަރާތްވެއްޖެނަމަ) ތިޔަބައިމީހުން ބިމުގައި فساد ކޮށް، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތިމާގެކާފުގެ ގުޅުންތައް ކަނޑައިލުމަށް ތިޔަބައިމީހުން ގާތްވެގެންވާ ނުހެއްޔެވެ؟ (22) އެއުރެންނަކީ، އެއުރެންނަށް الله لعنة ލެއްވި މީހުންނެވެ. ފަހެ، އެކަލާނގެ އެއުރެން ބީރުކުރައްވައި، އަދި އެއުރެންގެ ލޮލުގެ ކަންކޮޅުކުރެއްވިއެވެ. صحيح مسلم بشرح النووي 112/16 އެހެންކަމުން ތިމާގެކާފުގެ ގުޅުން ތިޔަބައިމީހުން ދަމަހައްޓާށެވެ. (2012/11/1 http://islamqa.info/ar/ref/4631/kinship%20ties)

[64] - الله سبحا نه وتعا لى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ... ﴾ އޭ މީސްތަކުންނޭވެ، އެއްވެސް نفس އަކުން ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވި ރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އަދި، އެ نفس ގެ ތެރެއިން އޭގެ އަނބިއެ جنس ހެއްދެވިއެވެ. އަދި، އެ ދެމަފިރިކަނބަލުންގެ ތެރެއިން، ގިނަ ފިރިހެނުންނާއި، ގިނަ އަންހެނުން ފެތުރުއްވިއެވެ. ...(سورة النساء 1)

[65] -ރަޙިމުގެ ގުޅުން ބަދަހިކުރުމަކީ އޭގެސަބަބުން އިޖްތިމާޢީ ތަރުބަވީ އުބަދި އެއްބަޔަކު އަންހެއްޔަކާއި ގާތްވެގެން އުފެދެއެވެ. އަދި ކައިވެނިކުރި ތިބެއް ފަދަ ގުޅުންތަކުގަ ވަސީލަތެއްކަމުގައިވެސް ވެއެވެ.(http://islamqa.info/ar/ref/4631/kinship%20ties 2012/11/1)އެންމެ ގާތްކާފާއިން ކައިވެނިކުރުމުގެ ސަބަބުން ތިމާގެ ކާފުގެ ގުޅުން ދެމެހެއްޓުމާއި އިޖްތިމާޢީ އިޤްތިޞާދީ ނިޒާމް އޮޅުޖެހުމުގައި އެކަށީގެންވާ ގޮތުގައި ބެލެވޭ ގުޅުމެއް. އަދި ތިމާގެ ކާފުގެ ގުޅުން ޤާއިމުކުރުމުގައި އާބާއީ މިސްރާއީލީ ފެކްޓަރުތަކުގެ ސަބަބުން ހުސްވާ ދިރާސާތަކުން ހާމަވެގެންދިޔަ ހަށިގަނޑުގައި ކޮށްފައިވާ ބައްޔާއި އެކި ބަލިތަކަށް ގޮސްދާނެކަމަށް ބެލެވެއެވެ. އަދި ހަމައެއާއި ދުވަހުގެ ދެމެދުގައި އަންނަނިވި ފެއްޓުމަށް ދުބާރަވެވޭ ގޮތުގައި އިންޑިއާގެ ހައްދަވަރުގެ މައްސަލަ ދޭއްސިރުއާއި ބަހާމުގެ 1870 ވަނަ އަހަރު ގެނގުޅުއްވައި ސްކޮޓްލަންޑް ބެލްޖިއަމް، ސްކޮޓްލަންޑް ނޮޓިންހޭމް، ސްކޮޓްލަންޑް 6 ޖޫން 1996 އޭޕްރިލްއާއި ސްކޮޓްލަންޑް އެއްސެމްބްލީ، ސްކޮޓްލަންޑް އިންގްލޭންޑްގެ މަރުވުމަށް އުޅެންޖެހޭ ޖާމިޢާތަކާ ދިރާސާތަކުން ހާމަވެގެން ވާގޮތުގައި ރަށްބަޑުމާއްދާ ގެއްލުންތަކުގެ ތިމާގެކާފުގެ ގުޅުން ނުވަތަ ޖަމާޢަތެއްގެ ގޮތެއް ބަލައިގެން ގުޅުވައިލާފައިވަނީ ބޭނުމުގެ ލަފާފޮތްތަކުގައި ވަސީލަތެއް ހަމަ ގޮތުގައި ބެލެވޭ ކުޅުވެރިޔާ ނުވަތަ ބުރުގެ ގެއްލުމެއް އަންނަކަމަށް ބެލެވެއެވެ. އަދި މިބާވަތް ހާލުގެ ނުވަތަ ނަޒަރިއްޔާ ދުރަހުއްޓުން އިތުރުވެފައިވާ ކަމަށް ބުނެވިގެންވެއެވެ.(އެންމެ ފަހުގެ ރިޕޯޓްތައް ސައިންސްވެރިން އެކި ބާވަތްތަކުން ބަލާކަމުން ބަޔާންކުރެވޭ ނުވަތަ ބަހާމުގެ ޑޭޓާ އިން- - ޑޭޓާ ނިސްބަތުން ފަހުން ހިތި ގެނުވިފައި - ޗާރްލަސް ޑާރވިންގެ ހިސާބުން ނިކުތް ރިޕޯޓް. އެން.ސީ.ބީ.އައި http://www.ncbi.nml.nih.gov/pubmed/8915476 (2012/11/1 ބަލައިލި ދުރުގެ ގުޅުންހުރި ސަބަބުތަކާއިގުޅިގެން ކައިވެނިކުރާނަމަ އިޖްތިމާޢީ ރައްކާތެރިކަމާއި ނަމަވެސް މުޖްތަމަޢުގެ ރައްކާތެރިކަމާއި ފަސޭހަކަމުގައި ދިރިއުޅުމުގެ ދެމެދުގައި ހެޔޮގޮތެއްގެ ދަމަހައްޓައިދެވެއެވެ.

މުޖުތަމަޢު އިޖުތިމާޢީ އަދި އަހުލާޤީ ބަލިމަޑުކަމުން ސަލާމަތްވުން

ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންގެ ދެމެދުގައި ބައްބަރުދެވުމުގެ ހާއިލުކުރުވާން ހަމައެކަނި މަގަކީ ކައިވެނިކޮށްލުމެވެ. އަދި ހިމާޔަތާއި ރައްކާތެރިކަމާއި، ޖިންސީ ފާހިޝައަމަލުތަކާއި، މިފަދަ އަމަލުތަކުން ރައްކާތެރިކަން ލިބިދެވޭކަމުގެކަމުގައި ކައިވެނިވެއެވެ. އަދި ކައިވެނި މުޖުތަމަޢު ފަސާދަވުމާއި، އަދި އިޖުތިމާޢީ ބަލިމަޑުކަންތަކުން ރައްކާތެރިކުރާ ހަރުދަނާ ސަލާމަތީ ނިޒާމެކެވެ. އިންސާނީ ތަޖުރިބާތަކާއި ދިރާސާތަކުން މިކަން ސާބިތުވެއެވެ.66

މުޖުތަމަޢު ޖިސްމާނީ ބަލިތަކުން ރައްކާތެރިވުން.

ޖިންސާއި، އަދިޖިންސާގުޅޭ ހުރިހާ ރިސްކުތަކުގެ ސަލާމަތުން ފަސާދަކުރާ ނުރައްކާތަކުން ބަލިމަޑުކަމުގެ ފަތުރުވެއެވެ. މިގޮތުގައި ގޮނޮރިއާ، ސިފިލިސް ވޯޓްސް އެޗްއައިވީ އެއިޑްސް ފަދަބަލިތަކާއި ހިނގައެވެ. ކައިވެނި މިބަލިތަކުން މުޖުތަމަޢު ހިމާޔަތްކޮށް ރައްކާތެރިކޮށްދެއެވެ. އަދި މިކަންނޫނަސް އެހެން ބަލިތަކުން ކައިވެނީގެ ސަބަބުން ރައްކާތެރިކަން ލިބެއެވެ. މިބާވަތުގެ ބަލިތަކީ ގައިންގަނޑަށް އަރާބަލިތަކެވެ. އަދި ހަމައެހެންމެ ކެޔޮކުރިންގެ ގަނޑުވެފައިވާ މިބަލިތައް އަރައެވެ. މިކަމުގެ ބޮޑުކަން ދުނިޔޭގެ ދިރާސާތަކުންވެސް ފެންނަން އެބައޮތެވެ.67

(family and intimate relationship: a review of the sociological research/val Gillies/families & social capital ESRC research group south bank university London June 2003 p.16)
ވީއިރު މުޖުތަމަޢު ބިންގާކުރުމުގައި އާއިލާތަކުން ހިއްސާކުރާ ހިއްސާކުރުން ތިމާގެކަމުގެ އިޖުތިމާޢީ ޤާނޫނުތަކުގައި ފިރިހަމަވާނީ ކަމަށްއެވެ. ކައިވެންޏަކީ އިޖުތިމާޢީ ތަރުބިއްޔަތުގެ ފަރާތްތަކެއެވެ. ވީއިރު އިސްލާމްދީނުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަންކަމަކީ މުޖުތަމަޢުގެ ތަރުބިއްޔަތުގެ ސަޤާފަތް ފައިދާކުރާ ކަންކަމުގައި ދަރާޖަތްކުރެވެއެވެ.

66-މަދަނީ ޤައުމުތަކުގައި ދިރިއުޅޭ އާއިލާއެއްގައި ހެދުން ދަރިން އިޖުތިމާޢީ މިންގަނޑުތަކާއި އެއްބައިވަންތަކާއި އިޖުތިމާޢީ ގުޅުންތައް ފަހަރުގައި ނުހުރުމަށް އިޖުތިމާޢީ ނަޒަރަކުން ނަމަވެސް އަދި ނަފްސާނީ ބަލިމަޑުކަމުން ދުރުކުރަން ދިރާސާތަކުން ދުރުކުރަން އިސްކަންދެވޭ، ހާއްސަކޮށް ދަރި ކައިވެނީގެ ސަލާމަތްވެ އެވެ ފައިދާއާއި އާއިލާތަކަށް މިހާރުގެ ތަޖުރިބާތަކާއި ރޭވުމާއި ފައިދާކުރާކަން ދިރާސާތައް ދައްކައިދެއެވެ.(ޑޮކްޓަރ ޔޫސުފް އުޤަޟާ. 2007 "އަލްޤަރާޟާ އަލްފަ ފަލްސަ ނަބަވިއްޔަ އިންސާނިއްޔާ: ޢިމާދުލް ހައްޔާ ވަ ޔުނާނީ ފީ" ހުރިޔާތު ފަރްޟާ ސަބާ (ނަޝްރުއާޒަ)) ކައިވެނިވީ ފިރިހެނުންގެ ނިސްބަތުން ކައިވެނިވެގެން އުޅޭ ފިރިހެނުން 250 އިންސާނުންގެ އަހުލާޤީ މަސްއަލައިގައި އުޅޭކަން ދިރާސާތަކުން ދައްކައެވެ. އަދި ކައިވެނިވީ ބައި އަންހެނުންގެ ނިސްބަތުން ކައިވެނިވެގެންއުޅޭ އަންހެނުންގެ 50 އިންސާނުންގެ އަހުލާޤީ ދަރަޖަ ދައްކައެވެ.(ރޮސް އެތޮލ Ross Catherine E, 1990 ދައްކާ ފަރަރީޑް ނަފްސާނީ ފުޅަތަ، އެން ޔޫސްފް އެދި ފާރާގެ ޖާނަލް އޮފް މެރިއޭޖް އެންޑް ދަ ފެމިލީ 1990 Mirowsky Johon Goldsteen Karen· /ދައްކާ ޖާނަލް 1078-1059: 52) އިޖުތިމާޢީ އިތުރުވެރިން ތަފާތު ބައެއް ޤައުމުތަކުގައި ތިމާގެކަމުގައި އަދި މުޖުތަމަޢުގެ ދިރާސާކުރަށް އަންނަނިވި ގޮތަށް 2001 ވަނަ އަހަރު ނިއުޔޯކް އޮކްސްފޯޑްގައި ކުރެވިފައިވާ ދިރާސާއެއް ބުނާގޮތުން "އިޖުތިމާޢީ ތަރުބިއްޔަތު ދުރުވެފައިވާކަމުގައި ގެންގުޅޭ ވަރަށް ގިނަކަންކަމުން ކައިވެނީގެ ސަބަބުން ރައްކާތެރިކަން ލިބެއެވެ.
(New York: oxford,brummett, B·H· barefoot,J·C, Siegler, I·C Clapp-channing, N·E·Lytle B·H·et al·(2001) Characteritics of sociallyisolated patients with coronary artery disease who are at elevated risk for mortality· Psychosomatic medicine 63·272-267)
މިހެންގޮސް ދިރާސާތަކުންވެސް ކައިވެންޏަކީ އަހުލާޤީ ބަލިމަޑުކަމާއި އިޖުތިމާޢީ ހުރަސް ބަލިމަޑުކަމުގެ ހައްލުކަމަށްވެއެވެ.

67-މިގޮތުން އެމެރިކާ ފެޑަރަލް ދަ އެދި ސެންޓަރ ޑިސީޒް ކޮންޓްރޯލް އެންޑް ޕްރިވެންޝަން "އާކެސް ފެމިލީސް ދަ ޖިސްމާނީ ކުރާ ބަލިފެތުރޭ ހާލު ދެރަޖާ އަލްހާމްގެ ދަ ފެމިލީއާސްލީ ޑެމޮސްޓެޓް" މިމައުލޫތުގައި ލިޔެފައިވެއެވެ. "ކާރުވާއަކަސް ކުރެވުނު ގިނަދިރާސާތައް ދައްކާދޭގޮތުގައި ކައިވެނިކޮ ވަކިވުމާއި ޢިލާތަކު ޖިސްމާނީ ފައިދާތަކާއި ބޮޑެތިކަމުގެ ފައިދާތަކަށް ބަދަލުތަކެވެ. އަދި ކައިވެނީގެ ސަބަބުން ލިބޭ ޖިސްމާނީ ފައިދާތައް ބޮޑުކަމުން ކައިވެނިވީ އަދިތަކުގައި ކޮށްފައިވާ ނަމަވެސް ދައްކާދެއެވެ.(ވިލިއަމްސް 2003 ނަމަވެސް ބޮޑުތަކުގެ ބަދަލުކަމުގައިވާކަމަށް، އާންސިސްޓަބްލާ ފޯވާ ނަމަވެސް ވަޖިހާއިމްތީ ގޮތަކުން ދެކެވިފައިވެއެވެ. 2002 މާކްސް އެންޑް ލެންބާޑް 1998 ވިލިއަމް އުމަރު 1992) ހަމައެއާއެކު ކައިވެންޏަކީ ޖިސްމާނީ އަދި ނަފްސާނީ ބަލިމަޑުކަމުގެ އަސްލުކަމުގައިވާ ޑިޒީސްކަންޓްރޯލް އޮބްހަރވާތައްކަމުގައިވެއެވެ. ކުރިއަށް މާކިއުސްން ކައިވެނިވެގެންއުޅޭ ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންނާއި ދެމެދުގައި ޑިޒީސް ކޮންޓްރޯލް ރާއްޖެ ދަށްކަމުގެ ކައިވެނިކޮށްފައިވާ "ކައިވެނިވެގެންއުޅޭ މީހުން ޑިޒީސްވުން ނަމަވެސް ބޮޑުވެސް ރާސްވުން ކައިވެނި ނަމަ އެއްމީހުން ފެނިދެއެވެ." "ހިސާބުތަކުން ދައްކާދޭ ދައްކާދެއެވެ.("ކޭ.މާކޮއިސްން "އެކަސްފްވެހިނިން މެންބަރު ހެލްތު ބޭނުން ދެރަޖާ އެއްޗެ ކޮށް އިއްޔާ ވިލީއަމްސް" މިދިރާސާއިން ހާމަވިއްޔަތު މުޅިވެއްޖެ އެކަކަށް ކައިވެނީގެ ގުޅުމުގެސަބަބުން ދެމިހުރެން އެކަކަށް ކަމަކާކަން ބަލާކާވާ ބަޔަސާވުމާއި، ކައިވެނި ދެމިހުރުމުގެ އަތްގެއްލުމުގެ ހާސިލްކުރުމުގެ ދަށުން ޑިޒީސް އިޖުތިމާޢީ ސަލާމަތުން ހާމަކުރެވެއެވެ. މިދިރާސާގައި ކައިވެނީގެ ކުރިން ޑިޒީސްކޮށް ހާމަކުރާ ދިރާސާކުރެވުނު ނަމަވެސް. ނަމަވެސް ފެނިގެންދިޔައީ ޢާއިލާތަކުގެ ސާބިތުކަމާއި އެއް ބޭރުގެ މިތިމާގައި. އެކަމަކު ހަކަށް މާކޮއިސްން ދިރާސާ ނަޒާހަތުގެ ކައިވެނީގެ ދެމިހުރުމުގެ ގުޅުމެއް ކަމުގައި މިކަމުން ސަލާމަތްވާކަން ޖިސްމީ ބޭރުގެ ކައިވެނީގެ ދެމިހުރުމެވެ.)

އާއިލީ މާހައުލެއް ތަރައްޤީވުން.

ކައިވެންޏަކީ މައިވަންތަކާއި، ބަފައިވަންތަކަން ކައިވެނީގެ ސަބަބުން އުފަންވެއެވެ. އަދި ދަރިން ލިބި ނަސްލު ދެމިގެން ވުމުގެ ވަސީލަތެކެވެ. އަދި ދަރިންނަކީ ކައިވެނީގެ ގަހުގައި އަޅާ މޭވާއެކެވެ. އަދި ކައިވެންޏަކީ ދަރިން ހެދިބޮޑުވުމަށް ޤާއިމްވާ އެންމެ އެކަށީގެންވާ މާހައުލުވެސްމެއެވެ. މިގުޅުމަކީ ދަރިފުޅުން ސިއްޙަތްތެރިކަމާއި ހެދިބޮޑުވުމަށް ބޭނުންވާ ލޯތްބާއި ތަރުބިއްޔަތާއި، ރައްކާތެރިކަމާއި ތަރުބިއްޔަތާއި ހިމާޔަތްދިނުމުގެ މާބޮޑުމަސްއޫލިއްޔަތުވެއެވެ.[68]

މުސްލިމުއުންމަތް އިތުރުވުން.

އިސްލާމްދީން ޒުވާނުން އަދަދު އިތުރުކުރުމަށް ބާރުއަޅައެވެ. އެހެންނަމަވެސް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ބަލާއިރު ބިނާކަން އުންމަތުގެ ބާރަކަށް ވެރިކުރެއްވުމުން އެހެން ދީނީގެ މުސްލިމުންނަށްދީފައިވާ ހިލާފުވާކަމަކަށް އިސްލާމީ އުންމަތް ކުރިއަރައިދިއުމަކަށެވެ. އެހެން މާތް ރަސޫލާ މުސްލިމުންގެ رسول الله ﷺ ގެ ސުންނަތެއް ދިރިހަމައަށް ތަބާވެހުށެވެ. އެކަމުގެ ޒާތުދެއްކުމަށް މުޅިގައި ސާބިތުވެ ތިބޭނީމުންނެވެ.

އުންމަތުގެއިތުރުކަން މިޒަމާނުގައި އިސްލާމްދީން ދިފާޢުކުރުމަށް، އާދައިގެ ކަމުދާހަތިޔާރެއް ފަދައިކަން ގެނޫ އިސްލާމްއުންމަތް އިތުރުކުރުމުން ވެއެވެ. ކުންފުނިތަކުން ކައިވެންޏާއި ދުނިޔާ ސިޔާސީ ބާރުތައް ދިރިއުޅުމަށް ދަރިން ފެންނަނީ ކުޑަކުރުމެވެ. އަދި ކުންފުނިތަކުން އެދިޔަ އާދަ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ނުގުރަނބަލިގެ ދަރިމަރުހަލާ ދަރިއްޔާ ކުރުމަށް ފާރަވެރިވެއެވެ.

رسول الله ﷺ އުފައްދަވާފައިވާ ގެނޫސޮރު ވެވޭނެ ކުރިއަށްދާވަރު އަދަދު ގިނަ އުންމަތެއްގެ ހިނގާއުންމަތުގެ ބަލީގަ ފަހުން އުންމަތުގެ ކަށަވަރު ތަކުނީ އުޅެ ފަރާތްތަކާއި ދިމާކުރުމަށް އަތްތަކެއް ބޭނުންވެއެވެ.

އަބޫހުރައިރާގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله ﷺ ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. انكحوا فإني مكاثر بكم " ތިޔަބައިމީހުންގެ އަދަދު އިތުރުވުމަށް ތިޔަބައިމީހުން ކައިވެނިކުރާށެވެ."[69]

އަބޫއުމާމާގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله ﷺ ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. تزوجوا فإني مكاثر بكم الأمم يوم القيامة و لا تكونوا كرهبانية النصارى "ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުންމަތް އެހެން އުންމަތްތަކަށްވުރެ އިތުރުވުމަށް ތިޔަބައިމީހުން ކައިވެނިވާށެވެ. ނަސާރާއިން ފަދައިން ރަހުބާނުންކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުވާށެވެ."[70]

---

[68] -ހަވާލާދިނުން ކައިވެންޏަކީ ދިނބައްޔެއްގެ އިޖުތިމާޢީ އަސާސްކަމާއި، އެއްބަސްވުމުން އާދޭސަކަށް ލިބިދޭކަމެވެ. ޝަރުޢީކައިވެނިކަމުން ގުޅުން އުފެދުމާއި ބައްޕާގެ ކައިރީގައި ދީބައިގެ ތަރުބިއްޔަތުގެ ބާރުވެރިކަން އުންމަހާތުންގެ ގުޅުން ލިބިގަތުމާ ދަރިންނާއި އެކުގައި އުޅެވޭނެގޮތުގެ ދަރިންނާއި އެކަމުގެ ތަރުބިއްޔަތު އުފެއްދެވުމުގެ ދުވަހުގެ ޒިންމާދާރީ އިދާރީގޮތުން ދިރާސާކުރެވުނުކަމެވެ.(މުރާޖަޢާ 2003 "އަމިއްލަ ޒުވާނުންގެ އާދަ ބަލާ ފުރި ތަރުޖަމާ" ކުރުނުން ޒުވާނުން ޖާމިޢާ ނ.3 ފުލޮރިޑާ ޔުނިވަރސިޓީ ޖޫރީ ފާ އެކަށް ސްކޮލަރޝިޕް ޔުނިސެފް ޕީ 6)

[69] -ރިވާކުރީ އިބްނުމާޖާ ސުނަނު ޙަދީޘް 1514

[70] - އަލްބާނީގެ ސަޙީޙުލް ޖާމިޢުގެ 2941 ގައި ޞައްޙަކަމަށް ވިދާޅުވެފައިވޭ، އަދި އައްޞަޙީޙާގެ 1782 ގައި ޞައްޙަކަމަށް ވިދާޅުވެފައިވޭ.

ނިންމުން:-

ތައުޙީދަކީ އިސްލާމް ދީނުގެ މައިބަދަހެވެ. ދީނުގެ ހުރިހާކަމެއްގެ އަސާސެވެ. ތައުޙީދަކީ الله سبحانه وتعالى އެއްކައުވަންތަ ކުރުމެވެ. މިއީ އިސްލާމީ ހަޤީޤަތެއް، އިސްލާމްދީން އަންގައިދޭ ފުރަތަމައެވެ. މުޅި އިންސާނިއްޔަތަކަށް ބޭނުމީ ބަރަކާތްތަކެއް ގެނުވި އަސާސެވެ. ތައުޙީދަކީ އިންސާނީ ހަޔާތުގެ ރޫޙެވެ. މިސަބަބަށްޓަކައި ތައުޙީދަކީ الله سبحانه وتعالى ގެ އަޅުކަމުގެ ޙައްޤުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ މަތީ އަޅުކުރުމު އަސާސްފަދަ ކަމެވެ. މިގޮތުން އެކަލާނގެވަނީ ތައުޙީދަށް ހުރިހާ ކަމެއް ދީނުގައި ބަންދުކުރައްވާފައެވެ. الله سبحانه وتعالى ފާޅުކުރައްވާ އަންގަވާފައިވެއެވެ. {إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُۚ وَمَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفۡتَرَىٰٓ إِثۡمًا عَظِيمًا} މާނައީ :- ހަމަކަށަވަރުން، الله، އެކަލާނގެއާ شريك ކުރުމުގެ ފާފައެއް ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އެނޫން ފާފައެއް، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި، الله އަށް شريك ކުރާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އޮތީ ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައަކަށް އަރައިގެންފިކަން ކަށަވަރެވެ.[71] ހަމަ ތެދުންނެވެ. އިސްލާމްދީނުގައި ތައުޙީދުގެ އަސާސް ބާގައި ނުވާ އަޅުކަމެއް ނުވެއެވެ. މިގޮތަށް އިސްލާމްދީނަކީ ބާރުގަދަ ޢަމަލުތަކެއް އަދާކުރުމެވެ. ވޭތުވެދިޔައި ނަހީވަނީއެވެ. ތައުޙީދުގެ މަގުން އެއްކިބާ ވެއްޖެމީހާ الله سبحانه وتعالى އެއްކައުވަންތަ ކުރުމުން އެއްކިބާވެއްޖެއެވެ. الله سبحانه وتعالى ފާޅުކުރައްވާފައިވަނީއެވެ. {ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يَلۡبِسُوٓاْ إِيمَٰنَهُم بِظُلۡمٍ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلۡأَمۡنُ وَهُم مُّهۡتَدُونَ} މާނައީ:- އެއުރެންނަކީ، إيمان ވެރިވެ، އެއުރެންގެ إيمان ކަލުގެ ތެރޭގައި (شرك ގެ) އަނިޔާވެރިކަމެއް ނުލާ މީހުންނެވެ. އަމާންކަންވެރި، އެއުރެންނަށެވެ. އަދި އެއުރެންނީ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހުންނެވެ.[72]

މިދިރާސާގައި ތައުޙީދުގެ ސަބަބުން އިންސާނާގެ މާލީ ކަންކަމާއި، ސިޔާސީ ކަންކަމުން ކުރި އަސަރުގެ މައްސަލަ ބަލާލައި ނޯޓްކުރެވެ. މިއޮތީ ފަށައި ވަނަ ދީ މަޢުސޫމެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އާއިލީ ހައްޤުހަރު އިޖްތިމާޢީ ހައްޤުހަރު، ސަމާސީ ހައްޤުހަރު ދުނިޔަވީ ކަން ތަކުގައިވާ އަސަރުގެ މައްސަލަ ބަދިހުއިވާނެވެ. ގެންބާގަތަ ތައުޙީދުގެ ސަބަބުން މިއީން ކާރުގެ ކަމެއްގައި އިންސާނާއާ މިންވަރާއި ވީ ކަނޑައެޅުގެން ގޮސްފައެވެ. އިންސާނާ އަދި ހުރިތީ މަސްއޫލިއްޔަތަކަން އަދި ތަރުބިއްޔަ މަސްއޫލިއްޔަތަކަން ހެދި ތައުޙީދުގެ ވާޖިބާއި ނަހީއެވެ. އިންސާނާ އަންނަ އިންސާނާއާ ހެޔޮކޮށްގައި މުޢާމަލާތް ކުރަން ބޭނުދި ކަންކަމާދު ވިސްނައި ދިރާސާކުރުމަށް ގޮވާލި ތައުޙީދުގެ އަސަރުއެވެ.

---

[71] – سورة النساء 48

[72] – سورة الأنعام 82

ރެފަރެންސް:-

-[1] Towards understanding islama, -ސައްޔިދު އަބުލްއަޢުލާ މައުދޫދީ،

- [1] ކުރެއިރުސް އަބުދަދު ތަރުޖަމާ ކާރަގަލިވާ "Towards Understanding Islam" ފޮތުގެ އިސްލާމިކް ލަދުންމާ ސަރުނު،

– [1] منهج ابن حجر العسقلاني في العقيدة من خلال كتاب فتح الباري

– [1] جهود علماء الحنفية في إبطال عقائد القبورية

– [1] علم التوحيد عند أهل السنة والجماعة – المبادىء والمقدمات

- [1] ތަޢުރީފުއް ޤަރުޢާނީ

– [1] **منهج ابن حجر العسقلاني في العقيدة من خلال كتاب فتح الباري**

– [1] منهج لصلاح الأمة افي العقيدة والمنهج والسلوك

– [1] مئتا سؤال وجواب في العقيدة الإسلامية المسمى (أعلام السنة المنشورة) لونان

- [1] ޢާލިމުއްޝައިޚުމުޙިއްބީ 2609 ކިތާބު 40 ގަރިތީ 4 ސަފުހާ ދުރުއްސަލާމް.

– [1] معني لاإله إلا الله ومقتضاها وآثارها في الفرد والمجتمع ދުކްތޫރު ބުޚާރީބުން ތަރުޖަމާ ބުނު އަބުލްއަޢުލާ ބުނު ތަރުޖަމާ

– [1] مجموع فتاوى ومقالات الشيخ ابن باز

– [1] ތައުޙީދު ޙަޤީޤަތާއި حقيقة التوحيد

– [1] عناية العلماء بكتاب التوحيد للشيخ محمد بن عبد الوهاب

-[1] al-tawhid and its effects on man's life ދިވެހިބަހަށް ޢ.ރ. ތައުޙީދު އަދި ގެދޮރުވެރިކަން އިންޓަރނޭޝަނަލް އިސްލާމިކް ޔުނިވަރސިޓީ ތަރުޖަމާކުރެއްވީ ދިރާސާ ކުރުމަށް.

- [1] ދަރިވަރު މުސްލިމު، ދުކްތޫރު މުޙައްމަދު އަދި ހަސަން

- [1] ސުލައިމް އިބްނު އިސްލާމިކް ސިލްޙީ، އިސްލާމް އުނގެ ހިދުމަތްތެރިކަން ނިޔާމާތު އިޞް – މުޙައްމަދު ތައުޙީދު މުހާ އަތް އަދިބާވަ ކާމިޝަނަށް ފުރުސަ

- [1] ދެގަދި ގަރާރަ 2003 "ވަޙް ދެރިޤް އިޞް ފާރ"ދަލީކަރީ ސުލްޠާނުގެ ތާރީޚުގެ 8 ޞަފްޙާ 45 (އާޚަސްޞް 11/4)

- [1] ހުރިހާ މީހުންގެ ކުރިމަތީގައި އެމީހުންގެ ސްރީ ލަންކާގެ ކާފިރުންގެ އަތުން ފާރަވެރި: ޤުރުއާނު ޖަމާޢަތަށް އާލީ ހުރިހާ އެއްޗެއް ހިތްވަރު ސާބިތު. ފާސްކޮށް ފެނުނު ކަމެއްކަމަށް